

GRIJEH

John M. Fowler

SAŽETAK

Grijeh

Nigdje u literaturi problem grijeha nije tako ozbiljno obrađen kao u Bibliji. Njezine prve stranice grafički oslikavaju dolazak grijeha u povijest čovječanstva, a završne stranice pobjedonosno objavljuju brisanje grijeha iz svemira. Između početka i kraja opisana je stalna borba čovjeka s grijehom i Božje obećanje i sredstva za otkup od grijeha. Božji odnos prema čovječanstvu, usmjeren na uklanjanje grijeha i izmirenje s čovječanstvom koje je dobilo oprost, jedna je od glavnih tema Svetoga pisma. Pavao ovu temu izražava bolje od ikoga: "Njega koji je bio bez ikakva grijeha Bog učini mjesto nas grijehom, da mi u njemu postanemo pravednošću Božjom." (2 Kor 5,21)

Suvremena kultura odbacuje grijeh i prikazuje ga kao zaokupljenost nekolicine lakovjernih koji Bibliju uzimaju ozbiljno. Grijeh se može promatrati kao problem ponašanja koji nema nikakve veze ni s Bogom ni s bilo kakvim božanskim pravilom za ljudski život, ili ga se može smatrati moralnim nesavršenstvom koje se pripisuje nedostatku u ljudskom razvoju ili iznenadnoj eksploziji emocionalne neuravnoteženosti ili biološkom nagonu. Međutim, Biblija prikazuje grijeh kao pojavu koja se prepriječila između Stvoritelja i čovjeka i izazvala stvaranje ponora između Boga i ljudskog roda. Ponor je toliko dubok i s ljudske strane nepremostiv, da je Bog morao poslati svojega Sina Isusa (Iv 3,16) da "mjesto nas [postane] grijehom" da bi Bog "u Kristu svijet sa sobom pomirio ne ubrajajući im opačina njihovih" (2 Kor 5,21.19). Kako definirati grijeh? Što ga u božansko-ljudskim odnosima čini tako ozbiljnim? Kako je nastao? U čemu leži njegova snaga? Ova i druga pitanja sadržaj su ovog članka, u kojemu problemu grijeha pristupamo iz perspektive Biblije i kršćanske povijesti.

Ključne riječi: *Slika-Božja; grijeh; posljedice-grijeha*

SADRŽAJ

- I. Ljudski rod prije grijeha
 - A. Slika Božja
 - B. Božanski plan za ljudski rod
 - C. Grijeh i Božja slika
- II. Biblijska terminologija
 - A. U Starome zavjetu
 - 1. *Hattā't*
 - 2. *‘Āwôn*
 - 3. *Peša'*
 - 4. *Reša'*
 - 5. Sažetak
 - B. U Novome zavjetu
 - 1. *Hamartia*
 - 2. *Parakoē*
 - 3. *Parabasis*
 - 4. *Paraptōma*
 - 5. *Anomia*
 - 6. *Adikia*
 - 7. Sažetak
- III. Podrijetlo grijeha
 - A. Podrijetlom prije ljudi od anđela
 - B. Pad ljudskog roda
 - 1. Povijesni čin
 - 2. Odgovoran čin
 - 3. Duhovni i moralni čin
 - 4. Kušnja i pad
- IV. Narav i bit grijeha
 - A. Grijeh kao pobuna protiv Boga
 - B. Grijeh kao raskinuti odnos
 - C. Grijeh kao stanje
 - D. Grijeh kao specifična vrsta zla
 - E. Grijeh kao neispunjenje očekivanja
 - F. Grijeh kao prijestup
 - G. Grijeh kao sebičnost i oholost
 - H. Grijeh kao sila koja zarobljava
 - I. Grijeh kao krivnja i okaljanost
 - J. Grijeh kao zanemarivanje dužnosti
 - K. Sažetak
- V. Posljedice grijeha
 - A. Posljedice po ljudska bića
 - 1. Za Adama i Evu

- 2. Za ljudski rod
- 3. Za fizički svijet
- B. Posljedice po Boga
- VI. Rasprostranjenost i uklanjanje grijeha
 - A. Rasprostranjenost grijeha
 - 1. Kozmičke posljedice grijeha
 - 2. Univerzalnost grijeha
 - B. Prenošnje grijeha
 - C. Smrt, kazna za grijeh
 - 1. Božja srdžba
 - 2. Božja pravda
 - D. Uništenje grijeha
- VII. Povijesni pregled
 - A. Prva Crkva
 - B. Pelagije i Augustin
 - 1. Pelagije
 - 2. Augustin
 - C. Srednji vijek
 - 1. Anselmo
 - 2. Toma Akvinski
 - D. Reformacija
 - 1. Martin Luther
 - 2. Jean Calvin
 - 3. Ulrich Zwingli
 - 4. Anapabtistički reformatori
 - E. Postreformacija
 - 1. Jakob Arminije
 - 2. Tridentski sabor
 - F. Od sedamnaestog do devetnaestog stoljeća
 - 1. Federalna teologija
 - 2. Posredno okrivljavanje
 - 3. John Wesley
 - 4. Teologija nove škole
 - 5. Realistička škola
 - G. Dvadeseto stoljeće
 - 1. Neoortodoksnost
 - 2. Socijalno evanđelje
 - 3. Teologija oslobođenja
 - H. Adventističko razumijevanje
- VIII. Implikacije za kršćanski život
 - A. Božja narav
 - B. Čovjekova narav i dostojanstvo

- C. Veličina Božje ljubavi
- D. Svladavanje kušnji
- E. Moralna odgovornost
- F. Značenje i svrha života

IX. Literatura

I. Ljudski rod prije grijeha

Biblijski izvještaj o ljudskom rodu prije grijeha prikazuje muškarca i ženu u stanju dobrote. Svaki je dan stvaranja završio božanskom izjavom da je bilo “dobro” (Post 1,4.10.12.18.25). Ali šestog dana, nakon stvaranja Adama i Eve, Bog je objavio da je “veoma dobro” (r. 31). Razlog za takvu izjavu ne nalazimo samo u činjenici da je stvaranje Adama i Eve okrunilo Božju stvaralačku aktivnost, već i u činjenici da je stvaranje ljudskog roda uključivalo elemente božanske uzvišenosti. Stvaranju čovjeka prethodilo je svečano božansko vijeće. Članovi Trojstva ujedinjeno su odlučili: “Načinimo čovjeka na svoju sliku, sebi slična.” (r. 26) Božanskim ukazom Adamu i Evi predana je “vlast” nad stvorenjem na Zemlji. Ovim dvama blagoslovima – Božjom slikom i vlašću – koji nisu bili dostupni ostalim stvorenjima na Zemlji, Bog je okrunio Adama i Evu “slavom i sjajem” (Ps 8,6-9). Premda su “vladali” nad svime što je bilo na kopnu, u zraku ili u vodi (rr. 7-9), Adam i Eva su trebali živjeti u moralnoj i duhovnoj zajednici sa Stvoriteljem. Bog ih je učinio jednostavnima (Prop 7,29), s najvećim mogućim potencijalom u razumu, u moralnoj i duhovnoj dobroti i u savršenom i skladom odnosu sa Stvoriteljem i unutar samog ljudskog roda. Bili su stvoreni kao slobodna moralna bića bez sklonosti prema zlu. Ali nisu bili automati. Njihovo odnos i poslušnost prema Stvoritelju bili su posljedica slobodnog izbora, potekli iz bezuvjetne ljubavi i vrhunskog poštovanja Stvoriteljeve volje, otkrivene u moralnim načelima i pravilima ponašanja. Davanje slobode izbora nije podrazumijevalo popuštanje grijehu, već je Adama i Evu učinilo odgovornim stvorenjima.

A. Slika Božja

Posebnost Adama i Eve u odnosu na sva druga stvorenja definirana je u Stvoriteljevoj objavi: “Načinimo čovjeka na svoju sliku, sebi slična.” (Post 1,26) Neki teolozi prave razliku između “slike” i “sličnosti”: prva riječ ukazuje na prirodne osobine s racionalnim umom i slobodnom voljom, koje su zadržane nakon pada; druga znači izvornu pravednost sa životom Duha, izgublenu nakon pada, ali vraćenu milošću.

Međutim, motiv “Božje slike”, toliko dominantan u biblijskom izvještaju o stvaranju, naj-snažniji je opis dostojanstva i jedinstvenosti ljudskog bića. On ljudskom biću daje jedinstveni dignitet i vrijednost. Ljudi su materija, ali iznad materije; stvorenja, ali iznad drugih stvorenja; oni nose Božju sliku, a ipak nisu Bog.

Što je Božja slika bilo je tijekom povijesti predmet teološke rasprave, pa su spominjana brojna svojstva: fizička sličnost, razboritost, osobnost, slobodna volja, razumijevanje, sloboda izbora, vladanje, odnos osobe prema osobi, jedinstvo u raznolikosti (“muško i žensko”, r. 27), i druga.

Unatoč različitim stajalištima, ima nagovještaja što bi to moglo biti "Božja slika". Novi zavjet iznosi Radosnu vijest o spasenju u Kristu Isusu po kojem je omogućen oprost grijeha i izmirenje grešnika s Bogom (2 Kor 5,19). Ovaj proces spasenja i izmirenja uklanja "staro" i stvara "novo ja" – novo stvorenje; to je istaknuta tema Novoga zavjeta, a posebice Pavlovih spisa. Pavao govori o ovoj novoj osobi kao obnovljenoj u znanju, svetosti i pravednosti (Kol 3,10; Ef 4,21-24). Ako su te karakteristike slika otkupljenog, obnovljenog ljudskog bića, onda možemo ustvrditi da je Božja slika morala sadržavati znanje, svetost i pravednost, koje u svojem konačnom i najčišćem smislu djelomično definiraju Božju narav.

Zato Božju sliku treba vidjeti u onim karakteristikama postojanja i odnosa koje je Bog odlučio dati kao dio sebe. Svetost, moralna čestitost, ljubav prema pravednosti, življenje i djelovanje na osnovi ljubavi, pravednost i poštenje, usklađenost sa svime što je dobro i lijepo, kreativnost i poslušnost Stvoriteljevim zakonima, razumijevanje onoga što je božansko i čuvanje od svega što nije u skladu s Božjom voljom, jedinstvenost pojedinca, ali i usklađenost s kolektivom – ove i druge karakteristike dolaze nam na um kad razmišljamo o Bogu i onome što znači Božja slika.

U krajnjoj liniji Božja slika je suprotna slici grijeha. Stoga objava Trojednog Boga: "Načinimo ... na svoju sliku", pokazuje da čovjek kao grešnik nije potekao iz božanskog uma, nego je posljedica čovjekova izbora. Božja slika definira ljudsko biće kao Božje dijete koje raste u prisnosti s Bogom i taj položaj ne može uživati nijedno drugo stvorenje. Srž Božje slike jest zajednica Boga i čovjeka – puna ljubavi, uzajamna i trajna. Zbog takve je zajednice ulazak grijeha u Eden bio ozbiljna pojava jer ne samo što je prekinuo zajedništvo Boga i čovjeka, već se čovjek svojim izborom pobunio protiv Stvoritelja. Ova pobuna izazvala je stanje izgubljenosti. No ono ne mora biti trajno, jer je Bog koji je stvorio čovjeka, još prije no što su položeni temelji zemlje (Ef 3,9-11), načinio plan da izbavi čovječanstvo od takvog stanja i da smrću svojeg vlastitog Sina u potpunosti obnovi svoju sliku. (Vidi Stvaranje, I. A. 12; Čovjek, I. B.)

B. Božanski plan za ljudski rod

Kad ih je stvorio na svoju sliku, Bog je za Adama i Evu i njihovo potomstvo planirao dvojaku budućnost. Prije svega, priznavanjem Boga za vladara svemira oni će samo Njemu ukazivati svoju punu odanost i štovanje. Vječna Božja zapovijed uvijek je glasila: "Bojte se Boga i zahvalite mu. ... Poklonite se Stvoritelju neba i zemlje." (Otk 14,7) Biblija je prožeta štovanjem i potpunom odanošću Bogu, a to dvoje Bog ljubomorno čuva za sebe. Štovati znači dati Bogu ono što Mu pripada: nepodijeljenu hvalu, bezuvjetnu poslušnost i apsolutnu zahvalnost. U ovome On ne dopušta konkurenciju: "Nemoj imati drugih bogova uz mene." (Izl 20,3) Prva zapovijed nije ograničena samo na bogove, već uključuje i samog čovjeka. Priznati Boga uzvišenim vladarom i jedinim predmetom štovanja i klanjanja, zahtijeva da se bez odgađanja oslobodimo oholosti, uobraženosti i zastranjanja. Svjesno i radikalno odbijanje sebične želje da čovjek bude svoj bog, osnova je jedinog ispravnog i zadovoljavajućeg odnosa ljudskog roda prema Bogu. To je bio edenski uzor i Isusov opis pravog bogoštovlja: "Ljubi Gospodina Boga svoga svim srcem svojim, svom dušom svojom i svom pameti svojom. To je najveća i prva zapovijed." (Mt 22,37-38) Dati Bogu prvo mjesto u svemu što mislimo i činimo, gledati na sve iz Njegove perspektive i ne činiti ništa bez oslanjanja na Njega, usvojiti Njegove prioritete i potpuno se

posvetiti njihovom ostvarenju, odbaciti sve što se može ispriječiti između nas i Boga i izabrati Njegovu volju i put bez obzira na cijenu – to je najveća i prva biblijska zapovijed. Sve što odstupa od toga, suprotno je Božjem planu za čovječanstvo.

Drugo, ljudski rod je trebao vladati nad stvorenim. Postavivši čovjeka za čuvara ove zemlje, Bog je stvorio upraviteljsku službu najvišeg reda. Obuhvaćajući preostali dio stvaranja, ovo je imenovanje obilježilo poseban odnos unutar čitavog ljudskog roda koji će poteci od Adama i Eve. Božja zapovijed: “Plodite se i množite” (Post 1,28), bio je poziv ljudima da stvaralački sudjeluju u osnivanju i održavanju svoje vrste. Takav čin ukazuje na zajedničku odgovornost ljudi, potiče jedinstvo među njima i donosi određenu sličnost s božanskim jedinstvom koje vlada između triju božanskih Osoba na čiju je sliku čovječanstvo stvoreno.

Stoga “Božja slika” ne znači samo stvaralačku sličnost sa Stvoriteljem, već i odgovornost za štovanje i zajedništvo koje proistječe iz takve sličnosti. Osim toga, ona se proteže na zajedništvo koje obuhvaća cijeli ljudski rod.

C. Grijeh i Božja slika

I povijest i iskustvo pokazuju da je ideal što ga je sadržavala Božja slika uništen. Dok ljudi, pokazujući dio Božje slike (na primjer prosuđivanje i razum), s jedne strane stvaralački nastoje doseći zvijezde ili se duboko upuštaju u tajne života, s druge odbijaju živjeti prema propisima koji vrijede za Božju sliku s obzirom na štovanje Stvoritelja i zahtjeve za ljudskim zajedništvom, jednakošću i dostojanstvom. Ljudsko biće koje razbija atom da bi osvijetlilo čitav grad, taj isti atom koristi za njegovo uništenje. Jedan čovjek provodi čitav život šireći granice znanja ili nalazeći lijek za nepoznatog ubojicu, dok drugi ne zastane ni na trenutak da bi razmislio o ozbiljnosti ubijanja milijuna ljudi samo zato da zadovolji podle snove o izgradnji trajnog imperija.

Što se to dogodilo s Božjom slikom? Nema sumnje, čovječanstvo je nije potpuno izgubilo. Premda ne možemo nijekati da je grijeh uzrokovao strahovitu degeneraciju u svim područjima ljudskog života, individualno i kolektivno, ne možemo tvrditi da je grijeh potpuno uništio Božju sliku. Ošteti jest, ali nije i uništio. Osim toga, kad bi ta slika bila potpuno uništena, teško bi bilo shvatiti čovjekovu moć prosuđivanja i stvaranja, a slučajevi pokazivanja ljubavi i žrtvovanja za drugoga, tako često prisutni u povijesti, bili bi neobjašnjivi. Isusova usporedba o izgubljenom novčiću (Lk 15,8-10) daje ključ koji odgovara na pitanje kakva je Božja slika nakon sagrađenja. Premda je novčić bio izgubljen i pokriven prašinom, još uvijek je sadržavao natpis vladajuće sile. S ljudskim rodom je upravo kao s novčićem koji je zadržao natpis premda je izgubio status. Ljudska su bića izgubljena zbog grijeha; ona žive u otuđenosti od Stvoritelja; ozlijeđena su i ranjena snagom i utjecajem grijeha, ali u njima još uvijek nije potpuno uništena slika Božja. Ta je slika prikriivena u svakoj ljudskoj duši.

No prikriivenost slike Božje ne umanjuje veličinu naslijeđa grijeha kod pojedinca kao i cjeline. O tome svjedoči povijest i iskustvo. Čini se da je povijest čovječanstva obilježena masovnim poremećajima, neprekidnim kaosom, stalnim društvenim nemirom i patologijom kolektivne mržnje. U samoj duši bjesni rat između ideala i zbilje, u kojem se natječu nagoni, ambicije i strasti. Stvoren “malo manjim od anđela” (Ps 8,5 – DK), čovjek se često spušta na razinu zvijeri.

Čemu možemo pripisati ovu sveopću bijedu? Naslijeđu i okolini, kako to tvrde naturalisti? Društveno-ekonomskom izrabljivanju, kako misle marksisti? Nužnom procesu očuvanja, kako

tvrde evolucionisti? Ili se trebamo obratiti Božjoj riječi: “Jer su svi sagriješili i lišeni su Božje slave” (Rim 3,23)? Biblija realno promatra ljude i bez oklijevanja dijagnosticira da se čovjek nalazi u palom stanju zbog grijeha. Ljudski rod je stvoren da živi na visokom položaju zajednice s Bogom i u skladnim međusobnim odnosima. No grijeh se pojavio kao uljez, prekinuo zajednicu čovjeka i Boga i zatrovao odnose među članovima ljudske zajednice.

Suvremeni um možda ne vidi nikakvo značenje u riječi “grijeh”, ali je njegova prisutnost neporeciva. Biblija tumači čovjekovo stanje iz Božje perspektive i poziva ljudska bića da u grijehu potraže uzrok svojoj osobnoj i zajedničkoj bolesti: “Jao, grešna li naroda, puka u zlu ogrezla, roda zlikovačkog, pokvarenih sinova! Jahvu ostaviše, prezreše Sveca Izraelova, njemu su okrenuli leđa.” (Iz 1,4)

II. Biblijska terminologija

Opisujući grijeh, Biblija rabi čitavu lepezu pojmova. Premda svaka riječ daje određeno značenje, proučavanje najčešće rabljenih riječi u Starome i Novome zavjetu ističe da je grijeh stanje pobune ljudi protiv Boga koja vodi u njihovu neposlušnost Bogu. Kratki pregled nekoliko ključnih riječi uporabljenih u Bibliji koje opisuju grijeh pomoći će u određivanju biblijske definicije.

A. U Starome zavjetu

Stari zavjet rabi niz riječi za grijeh, ali četiri od njih ističu se svojim bogatstvom i učestalošću.

1. *Hattā't*

U imeničkom obliku *hattā't* u Starome zavjetu nalazimo oko 293 puta. Osnovno je značenje “promašiti cilj”, kao kod strijeljanja lukom (Suci 20,16; usp. Job 5,24). Teološka uporaba ove riječi naglašava čin, način, životni stil koji odstupa od onoga koji je Bog zacrtao. Stoga je grijeh ono što promašuje Božje mjerilo (Lev 5,5.16; Ps 51,6).

Tako *hattā't* označava grijeh kao čin ili stajalište zbog kojega čovjek promašuje bitne i očekivane ciljeve koji bi sačuvali ispravan odnos između čovjeka i Boga. Grijeh je prekid zajednice čovjeka s Bogom.

2. *‘Āwôn*

‘Āwôn je duboko religiozni izraz. Pojavljuje se oko 229 puta i gotovo je uvijek preveden kao “opačina” pred Bogom te sadrži misao o kažnjavanju (Post 4,13; 15,16). U korijenu riječ ima značenje nepoštenja (Tuž 3,9). Ono se odnosi i na lažno svjedočanstvo, na prijevaru (Ps 36,4) i ispraznost (Izr 22,8; Iz 41,29). Grijeh je ono što prisilno odvlači od Božje čestitosti i uključuje izopačeno ponašanje (Post 15,16; Iz 43,24). Stoga *‘āwôn* u svojem teološkom značenju ide dalje od *hattā't* po tome što sadrži dodatnu misao o zloj nakani.

3. *Peša'*

Peša' u Starome zavjetu nalazimo oko 135 puta. Ova riječ označava namjerno, unaprijed promišljeno, samovoljno kršenje nekog normativa ili mjerila. Ona također označava odbijanje

pokornosti zakonitom autoritetu. Razlikuje se od hattāt po tome što čin nije nepromišljen, već namjerni revolt, pobuna ili prijestup. Ova riječ opisuje svoje glavi raskid nekog ugovora, samovoljno kršenje dogovora (1 Kr 12,19; 2 Kr 1,1; 8,20,22). Element "svoje glavi" i "revolta", prenesen u teološki rječnik, čini ovu riječ mnogo ozbiljnijim oblikom grijeha od drugih (Iz 1,2; Jer 3,13; Hoš 7,13; 8,1), tako ozbiljnim da samo nesebična i otvorena "ljubav" može pokriti pobunu, *peša*. U Jobu 34,37 nalazimo zajedno *hattāt* i *peša*: "A svom grijehu [*hattāt*] još pobunu [*peša*] domeće."

4. *Reša*'

Reša' znači "metež" i "nemir" i u Starome se zavjetu javlja trideset puta. Njome se opisuje stanje zlih koji su "poput mora uzburkanog, koje se ne može smiriti" (Iz 57,20). Ova riječ doslovce znači "iščašen", "labav". Stoga se može odnositi na nesigurno stanje zlih koji bivaju bacani tamo-amo i žive u metežu. U nekim tekstovima (Izl 23,1 i Izr 25,5) uporabljena je *reša*' da opiše osjećaj opakosti i stoga krivnje za zločin. Izraz također označava krivnju za neprijateljstvo prema Bogu i Njegovom narodu (Izl 9,27).

5. Sažetak

Starozavjetni rječnik za grijeh prvenstveno je teološke naravi. Premda se ove riječi u značenju razlikuju u nijansama, postoji osnovno jedinstvo u njihovom prikazu grijeha: grijeh je promašaj, odstupanje, podlost, pobuna u odnosu na božanski propisane norme i očekivanja. Grijeh je "promašaj cilja" i neispunjavanje Božjih očekivanja. To je čin protiv Božje volje, opaćina protiv Njega. To je život otvorene, smišljene pobune protiv Božje volje i puta. To je iščašeni život, otkinut od svojeg božanskog sidra i zbog toga bacan tamo-amo u moru zloće. Osim toga, grijeh je prije svega motivacija, djelo, stanje pobune protiv Boga. "Tebi, samom tebi ja sam zgriješio i učinio što je zlo pred tobom", piše David (Ps 51,6) i ovim riječima iznosi klasičnu definiciju da je grijeh prvenstveno čin koji se protivi Božjoj volji. Premda je David sagriješio protiv Bat-Šebe i njezina muža, on je pod utjecajem Svetoga Duha priznao da njegova djela nisu bila propust u ponašanju, već prijestup Božje volje i Njegovog Zakona. Grijeh je odbacivanje Boga, a iz toga proistječe jednako neprihvatljiv odnos prema drugim ljudima.

B. U Novome zavjetu

Glavna je tema Novoga zavjeta Isus – Njegov život i rad kao otkupitelja od grijeha. Zbog toga Novi zavjet snažno prikazuje ozbiljnost grijeha i ukazuje na njegovu krajnju cijenu – život Sina Božjega, u čijoj je smrti Božja milost i opraštanje postalo dostupno ljudskome rodu. Sve čime Novi zavjet naglašava pogibelnost grijeha i njegovu golemu cijenu po Boga, prikazuje se u svjetlu veličine i slave križa koji je jednom zauvijek zadao smrtni udarac snazi grijeha.

Među mnogim grčkim riječima koje Novi zavjet rabi da opiše težinu grijeha, pet ih je posebno značajno.

1. *Hamartia*

U Novome zavjetu *hamartia* je najčešće rabljena riječ za grijeh i u takvom je obliku prevedena oko 175 puta. Ona doslovce znači "promašiti cilj", kao prigodom vježbe gađanja. U klasičnom grčkom ova je riječ gotovo uvijek rabljena da ukaže na negativni promašaj, a ne na

pozitivni prijestup. Međutim, u Novome zavjetu ona opisuje nešto tako ozbiljno i veliko da grešnika udaljava na suprotnu stranu od Boga. *Hamartia* opisuje namjerno odbijanje pojedinca da postigne Božje mjerilo (Mt 1,21; Rim 5,12.13; 1 Iv 1,9). Osim toga, *hamartia* označava čovjekovu odluku da bude neprijateljski nastrojen prema Bogu (Iv 9,41; 19,11; 1 Iv 1,8). *Hamartia* je sveopća (Rim 3,23) i njezina moć drži čovječanstvo pod svojom vlašću (r. 9). Sila grijeha je tako gnusna i njezin stisak tako snažan da Pavao personificira *hamartiju* i kaže da vlada (Rim 5,21) i gospodari nama (Rim 6,14) i da smo postali njezini robovi (rr. 6.17.20).

2. *Parakoē*

Parakoē doslovce znači “propust da čujemo” ili “nevoljkost da čujemo”. Često čovjek čuje ono što želi čuti i u krajnjem smislu grijeh znači zatvoriti uši za Boga kako ne bi slušao Njega, nego sebe. Riječ se pojavljuje triput i u Novome je zavjetu provedena kao “nepokornost” ili “neposluh” (Rim 5,19; 2 Kor 10,6; Heb 2,2).

3. *Parabasis*

Novi zavjet rabi riječ *parabasis* sedam puta. U glagolskom obliku ona znači “prijeći preko”, “proći pokraj”, “ući na zabranjeno područje”. Imenički oblik izriče namjerno kršenje zakona, prijestup neke zapovijedi, ulaženje u zabranjenu zonu. Zato je i prevedena kao “prekršaj” (Rim 4,15, Gal 3,19) ili “prijestup” (Heb 2,2 – JB).

4. *Paraptōma*

Paraptōma, uporabljena dvadeset tri puta, znači “pasti dok bi trebalo stajati”. Ona označava posrtaj, pogrešku i obično se prevodi kao “pogreška” (Mt 6,14.15) ili “posrtaj” (Rim 11,11.12 – JB). Od svih riječi uzetih za grijeh, ova označava najmanje namjeran čin.

5. *Anomia*

Anomia se u Novome zavjetu pojavljuje četrnaest puta. Ona označuje prijezir ili prekršaj *nomosa*, zakona. Najčešće se prevodi kao “bezakonje” (Mt 24,12; Rim 4,7; Heb 1,9). Ova riječ opisuje stanje osobe koja živi i postupa suprotno zakonu. Dobro poznata formula u 1. Ivanovoj 3,4 definira grijeh kao “kršenje zakona” i “bezakonje” (JB, Ru, Ša).

6. *Adikia*

Adikia sadrži etičku nijansu “nepravednosti” ili odsutnosti pravednosti, pa je prevedena kao “nepravednost” (Rim 1,18.19; 2 Pt 2,15) i “nepravda” (1 Iv 5,17 – JB). Novi zavjet je rabi i kao zlo nanoseno blišnjemu. Prva Ivanova 3,4 i 5,17 izjednačuju *hamartiju* s *adikijom*.

7. Sažetak

Premda razmatranje biblijske terminologije za grijeh pomaže u razumijevanju složenosti pojma grijeha, ovi izrazi sami ili zajedno ne vode nas do precizne biblijske definicije grijeha. Temeljna karakteristika grijeha prikazana u biblijskoj temi o Božjem postupanju s problemom grijeha jest da je on pobuna usmjerena protiv Božjeg gospodstva i suverenosti i čovjekovo odbijanje Njegove vlasti u svojem životu, ponašanju i budućnosti. Odbacivanje Boga je zapravo

korijen grijeha i ono može imati različite oblike i aktivnosti koje uključuju etičke, moralne i duhovne odnose i dimenzije.

Tako biblijska terminologija pokazuje da grijeh nije nesreća koja nenadano dolazi na ljude, već posljedica čovjekovog aktivnog stava i izbora. Osim toga, grijeh nije odsutnost dobra, već “nedostizanje” Božjih očekivanja. To je zao put što ga je čovjek namjerno izabrao. Nije slabost za koju se ljude ne može smatrati odgovornima, jer čovjek u stanju ili činu grijeha namjerno bira put pobune protiv Boga i ne sluša Božju riječ. Grijeh pokušava prijeći ograničenja koja je Bog postavio. Ukratko, grijeh je pobuna protiv Boga.

III. Podrijetlo grijeha

Podrijetlo grijeha je zagonetka koju ne možemo riješiti u potpunosti. Međutim, jedno ostaje neprijeporno. Bog nije stvorio grijeh. Ne možemo se pozvati na Božje sveznanje niti na Njegovu odgovornost za stvaranje svemira da bismo opravdali misao kako je Bog na neki način odgovoran za grijeh. Jakov upozorava: “Neka nitko, kad je napastovan, ne kaže: ‘Bog me napastuje.’ Bog naime ne može biti napastovan na zlo, a niti sâm nikoga ne napastuje. Naprotiv, svakoga napastuje njegova vlastita požuda. Ona ga izvlači i mami.” (Jak 1,13.14) Tekst je jasan. S jedne strane Bog “ne može biti napastovan” i On “nikoga ne napastuje”. Time želimo reći da nijedno ljudsko biće koje poznaje biblijski prikaz Božjeg karaktera i zajedništvo koje On želi njegovati s čovječanstvom, ne može nikada reći: “Bog me je napastovao i stoga je Bog odgovoran za moj grijeh.” S druge strane, tekst ukazuje na središte iz kojega dolazi napastovanje i grijeh: “Svakoga napastuje njegova vlastita požuda. Ona ga izvlači i mami.” Zbog toga savjet “Neka nitko ne kaže” upozorava da izvorom grijeha nikada ne smijemo smatrati Boga. To pomisliti znači zanemariti biblijske dokaze. Biblija odlučno tvrdi da Bog ni na koji način nije odgovoran za grijeh. Bog je “svet, svet, svet” (Iz 6,3). Kako bi On, koji je toliko svet, mogao biti odgovoran za bilo što nesveto? Bog je toliko daleko od grijeha i Njegov je karakter toliko suprotan bezakonju da Habakuk moli Božji narod da u Njemu ne gleda izvor zla, premda je njegova prisutnost toliko očita i okrutna: “Nisi li od davnih vremena, Jahve, Bože moj, Sveče moj? ... Prečiste su oči tvoje da bi zloću gledale.” (Hab 1,12.13)

Ova vijest o Božjoj savršenoj svetosti, dobroti i istini prožima Sveto pismo. “Bog je on vjeran i bez zloće, pravedan je on i pravičan.” (Pnz 32,4) Ljubi istinu i “nije čovjek da bi slagao, nije sin Adama da bi se kajao” (Br 23,19). Gnuša se zla (Ps 5,6; Izr 6,16) i žali što je grijeh odvojio čovječanstvo od Njega (Iz 58,2). Njegov je karakter savršen: “On je Stijena, djelo mu je savršeno, jer pravi su svi njegovi putovi.” (Pnz 32,4) Kako takav Bog može biti izvor grijeha?

Osim toga, Novi zavjet slikovito opisuje razdaljinu između Boga i grijeha: “Bog je svjetlo i nikakve tame nema u njemu.” (1 Iv 1,5) Kako bi premostio ponor koji razdvaja čovjeka od Boga i osigurao mu izbjavljenje iz kraljevstva tame, Bog je prinio najveću žrtvu svoje ljubavi kad je poslao svojeg “jedinorođenog Sina” da ne bismo propali u grijehu (Iv 3,16). Stanimo pred križ i postavimo pitanje: Može li Bog biti odgovoran za grijeh? Ono što vidimo na križu Božji je vječni odgovor na problem grijeha, jer je grijeh u svojoj srži protivljenje Bogu. Bog traži i spašava izgubljene; grijeh napastuje i vodi u propast. Bog je ljubav i mrzi grijeh; grijeh rađa mržnju, zavist i uništenje. Pripisati stoga podrijetlo grijeha Bogu ne samo da je nebiblijski, nego, prema Svetome pismu, bogohuljenje. Zato moramo odbaciti

filozofske i determinističke ideje koje zastupaju nužnost grijeha, s tim da je Bog na neki način njegov začetnik.

No ostaje pitanje: Kako je grijeh nastao? Premda Biblija ne raspravlja izravno i iscrpno o nastanku grijeha u svemiru, imamo dovoljno dokaza za zaključak da je grijeh nastao prije pojave čovjeka i da je prijestupom Adama i Eve došao na naš svijet.

A. Podrijetlom prije ljudi od anđela

Premda su biblijski podaci o podrijetlu grijeha u prethistoriji oskudni, dovoljno je poznato da podrijetlo grijeha treba potražiti u Sotoni. Prema Ivanu “đavao [je] grešnik od početka” (1 Iv 3,8). Biblija naučava da je davno prije stvaranja ljudskog roda Bog stvorio mnoštvo anđela koji nastavaju u nebeskim dvorovima i čija je dužnost da vrše Božje zahtjeve. Oni se neprekidno klanjaju Bogu i služe kao Njegovi vjesnici vršeći i otkrivajući Njegovu volju na Nebu i na Zemlji. U svemu što čine nastoje slaviti i obožavati Stvoritelja (Otk 5,11.12).

Kao i ljudska bića, anđeli su stvoreni dobri, ali je među njima došlo do pada. Vođa ovih palih anđela bio je Sotona, koga Isus opisuje kao ubojicu “Ljudi od početka” i “oca laži” (Iv 8,44). Kad je optužio farizeje: “Vama je otac đavao” (r. 44 – JB), Isus je ukazao na Sotonu kao krajnji izvor grijeha. Uz to je rekao: “Gledao sam Sotonu gdje pade kao munja s neba!” (Lk 10,18); a Apokalipsa prikazuje rat na Nebu u kojem je “zavodnik cijeloga svijeta” bio izbačen s Neba i pao na Zemlju (Otk 12,7-9). Rat između Krista i Sotone, između dobra i zla, koji završava Kristovim apokaliptičkim trijumfom nad Sotonom, tema je koju nalazimo u čitavome Svetom pismu. O tome kada je ovaj rat počeo i kad su Sotona i njegovi anđeli bili izbačeni s Neba, Biblija šuti, ali imamo dovoljno podataka za zaključak da se to dogodilo prije stvaranja Adama i Eve.

Nijedna doktrina o grijehu ne može biti potpuna bez razumijevanja ove teme velike borbe između Krista i Sotone, između dobra i zla. U njezinu središtu je Božja vladavina i karakter. Kad je Lucifer na Nebu podignuo pobunu protiv Boga (Otk 12,7-9) i kad je ona dostigla vrhunac, Bog nije imao drugog izbora nego da pale anđele izbacila s Neba. U čemu se sastojao grijeh koji je uzrokovao pad anđela? Pavlovo upozorenje da nijedan novoobraćenik ne treba biti imenovan nadglednikom, “da se ne bi uzoholio i upao u istu osudu kao i đavao” (1 Tim 3,6), nagoviješta da su oholost i uobrazilja bili taj grijeh. Juda 6 tvrdi da pali anđeli “nisu čuvali svoje dostojanstvo, nego su ostavili svoje boravište”. Iz ova dva teksta zaključujemo da je grijeh palih anđela bio nezadovoljstvo njihovim položajem i želja da budu kao Bog. Grijeh anđela je stoga želja za kršenjem granica koje su postavljene stvorenjima i težnja da postanu slični Stvoritelju. U samoj srži odnosa između Stvoritelja i stvorenja postoji ugrađena granica. Dok Stvoritelj stvorenju pruža život, ljubav i zajedništvo, stvorenje Mu zauzvrat odgovara ljubavlju, poslušnošću i slavi Onoga koji je omogućio život stvorenjima. Prelaženje preko ove crte, prekid odnosa između Stvoritelja i stvorenja, želja stvorenja da postane kao Bog, pobuna je protiv Stvoritelja. Ovo je bio problem u kojemu anđeli “nisu čuvali svoje dostojanstvo” pa su bili izbačeni iz svojeg boravišta. Ako je želja da postanu bogovi izazvala pad anđela, onda nije teško razumjeti zašto je đavao ponudio ovu mogućnost Evi kad ju je napastovao da jede zabranjeno voće.

Nepoštovanje Božjeg prava da postavlja ograničenja svojim stvorenjima, kao i ohola želja da se uzdigne na mjesto Boga (vidi Iz 14,12-14), bio je grijeh koji je izazvao rat između Krista i Lucifera, prvoga među anđelima. U tom je ratu Sotona bio spreman dovesti pobunu do vrhunca, pa je tako naveo Boga da buntovnike zbaci s Neba.

B. Pad ljudskog roda

U odnosu na ljudski rod grijeh se pojavio u Edenskom vrtu, u činu pobune Adama i Eve. Postanak 3 prikazuje kako je grijeh ušao u ovaj svijet. Prvi grijeh naših praroditelja ukazuje na četiri značajna čimbenika koji pojedinačno ili u kombinaciji utječu na djelovanje grijeha u ljudskom životu.

1. Povijesni čin

Tijekom vremena neki su teolozi definirali izvještaj o padu u grijeh u Postanku 3 kao alegoriju, odbacujući ga kao mit bez povijesne osnove. Neki od njih smatraju ga natpovijesnim događajem, nerazumljivim onima koji žive u povijesti. No za pravilno razumijevanje biti, naravi i budućnosti grijeha, ne može se odbaciti ili podcijeniti njegova povijesnost. Njegov početak, njegov utjecaj na dramu ljudske povijesti, njegov poraz na križu i konačno brisanje na posljednjem sudu, u Svetome su pismu prikazani kao povijesni međaši koji sežu od pobune do obnove. Nijekati bilo koji od ovih događaja znači nijekati autoritet i vjerodostojnost Svetoga pisma kao Riječi živoga Boga i nijekati suverenitet samog Gospodara povijesti.

Potvrđivanje Postanka 3 u Novome zavjetu kao povijesnog izvještaja znači da ga ne smijemo odbaciti kao mit ili zanemariti njegovu važnost za naše razumijevanje naravi grijeha. Novi zavjet potvrđuje povijesnu istinitost Adama na pet (Rim 5,14; 1 Kor 15,22.45; 1 Tim 2,13.14), a zmijske na dva mjesta (2 Kor 11,3; Otk 12,9). Pavao je pisao: "Jer kao što u Adamu svi umiru, tako će u Kristu svi oživjeti." Ovaj ulomak potvrđuje da će svi vjernici koji su se predali Kristu, doživjeti uskrsnuće od mrtvih u vrijeme Njegovog drugog dolaska. Pavlovi čitatelji nisu trebali sumnjati u uskrsnuće. On tvrdi da je ono isto tako stvarno kao Isus Krist koji je živio, umro i uskrsnuo – a sve su to bili povijesni događaji koji su se zbili nekoliko godina prije pisanja Poslanice. Zatim apostol iznosi dva dokaza: Adam je donio smrt, a Isus donosi život. Ovim Pavao priznaje povijesnu stvarnost Adama, Isusa, drugog dolaska, smrti i uskrsnuća. Za Pavla i novozavjetnu Crkvu grijeh Adama i Eve i smrt koja je iz njega proizašla, nisu alegorije, već povijesne činjenice. Grijeh je stvaran; to nije iluzija.

Povijesnu utemeljenost izvještaja u Postanku Pavao ponovno zastupa u 2. Korinćanima 11,3: "Ali se bojim da se slučajno ne bi, kao što je zmijska zavela Evu svojim lukavstvom, vaše misli pokvarile te se udaljile od Kristu dužne iskrenosti i čistoće." On zmijsku ne vidi kao mit, već kao povijesno oruđe preko kojega je Sotona prevario Evu. Pavao ne pravi povijesne razlike između Krista, Eve i zmijske. Tako i u Rimljanima 5,12-19 tvrdi da je pojava grijeha na ovome svijetu povijesni čin do kojeg je došlo neposlušom stvarnih ljudi; isto tako je spasenje od grijeha u povijesti postignuto po Isusu kao Osobi. Za Pavla ništa u Postanku ili u Novome zavjetu nije mit – ni grijeh, ni zmijska, ni pravednost. Adam, Eva, Krist, Sotona, spasenje i uskrsnuće su stvarni. Dodajmo ovome dramatičnu sliku u Apokalipsi, u kojoj je zmijska isto što i "đavao – sotona, zavodnik cijeloga svijeta" (Otk 12,9). Nemamo razloga nijekati povijesnost događaja

koji su ljudski rod bacili u grijeh. Ove događaje ne možemo proglasiti mitovima niti pretpovijesnom beznačajnosti.

2. Odgovoran čin

To što su Adam i Eva jeli sa zabranjenog stabla bio je voljan čin izvršen na vlastitu odgovornost. Adamu i Evi bilo je jasno rečeno da ne jedu sa stabla spoznaje dobra i zla jer “u onaj dan u koji s njega okusiš, zacijelo ćeš umrijeti” (Post 2,17). Izbor je bio jasno izložen: ili odanost njihovom Stvoritelju ili nekome drugome. Bitno je razumjeti da se ispit nije sastojao u jedenju određenog ploda, već u odluci hoće li poslušati Boga ili neće. Kušnja Adama i Eve bila je potrebna da bi se ispitala njihova ljubav i odanost Bogu, ali i omogućilo napredovanje i sazrijevanje karaktera. Da su se uspješno oduprli napasti, posljedice bi bile vječni život i sreća. No kad su naši praroditelji izabrali plod, oni su svakako bili odgovorni jer su se poslužili svojim slobodnim izborom koji im je bio darovan od Boga. Nitko, pa ni Sotona, nije ih prisiljavao što da izaberu. Oni su svojom slobodnom voljom izabrali neposluh Bogu i stali uz Sotonu. Tako je njihov čin bio djelo za koje su oni bili odgovorni. Ne možemo Boga smatrati odgovornim za njihov neposluh i njihovu odluku da Ga odbace. Njihov je čin bio voljna, promišljena pobuna. U tome je bio njihov grijeh.

3. Duhovni i moralni čin

Jedenje ploda od strane naših praroditelja bilo je više od nevinog pokusa potaknutog znatiželjom. To je bio pad na duhovnom i moralnom ispitu. Božja stvaralačka namjera pri stvaranju Adama i Eve bila je da se očituje Božja slava (Iz 43,7) i ostvari božansko-ljudska zajednica. Ova se slava ne može učvrstiti i ova zajednica ne može postojati i sazrijevati bez zdravog, prokušanog moralnog i duhovnog odnosa. Pod “moralnim i duhovnim” odnosom mislimo na odnos dviju ili više osoba koje njeguju zajedništvo na najvišoj mogućoj razini, u kojem svi sudionici pokazuju nesebičnost u odnosu na drugoga. To možemo nazvati savezom zajedništva. Bog je već pokazao svoju nesebičnost kad je Adama i Evu stvorio na svoju sliku i povjerio im vladanje onim što je On stvorio. Na nesreću, Adam i Eva su pali na ispitu: odlučili su odbaciti nesebičan božanski poredak i prvom su prilikom jedenjem zabranjenog ploda pretvorili unutarnju pobudu prema pobuni u vanjski čin neposlušnosti. Popustili su najvećoj kušnji svojega bića – da budu kao Bog, da budu svoji gospodari na moralnom i duhovnom području. Eva je raskinula zajednicu s Bogom čak i prije nego što je dotaknula plod. Njezin je grijeh ležao u samovoljnom izboru kad je stavila svoju volju i želju iznad volje i želje svojeg Stvoritelja. U njezinu grijehu vidimo bit grijeha: učiniti svoju, a ne Božju volju vrhovnim zakonom života. Zato grijeh ne možemo smatrati samo moralnim nedostatkom, duhovnim propustom, trenutačnom izdajom, uskraćivanjem ili činom neposlušta. Grijeh je sve to, ali on u svojoj srži navodi ljudska bića da za svojeg boga biraju nekoga ili nešto drugo umjesto Stvoritelja. Grijeh je duhovni nadomjestak.

4. Kušnja i pad

Kušnja Adama i Eve ima vanjsku i unutarnju komponentu. Vanjska komponenta je bila stablo spoznaje dobra i zla. Adamu i Evi bio je zabranjen pristup tom drvetu i ubiranje njegova

ploda. U samom stablu i njegovu plodu nije bilo ničeg opasnog ili zlog. Ono je trebalo biti ispit njihove ljubavi i odanosti Bogu. Unutarnja komponenta je bila mnogo složenija. To je bilo iskušavanje moralnog tkiva i duhovne odluke naših praroditelja: morali su izabrati između Gospodnje i uzurpatorove vladavine, između samozatajnosti i samoustoličenja, između života ljubavi, povjerenja i poslušnosti Bogu i života sebičnosti i pobune.

Grijeh Adama i Eve ne trebamo tražiti u činjenici što su oni stvorena bića, već u njihovom pokušaju da prijeđu granice stvorenih bića i postignu jednakost sa Stvoriteljem, mogućnost koju im je zmija predložila. Premda Adama i Evu nije stvorio sa sklonošću prema grijehu, Bog ih je obdario slobodom izbora. Stvorio ih je "vrlo dobre" i od njih kao odgovor očekivao voljnu poslušnost, prožetu radošću i ljubavlju. Ta poslušnost nije smjela proizići iz prisile, već iz slobodnog izbora.

Sama kušnja nije bila iznenađenje za Adama i Evu. Bog im je govorio o zabranjenom stablu, zabranjenom plodu i posljedicama neposlušnosti. Ozračje otvorene komunikacije između Boga i Adama i Eve bez sumnje je pružilo priliku za šire i češće razgovore između Boga i naših praroditelja o Božjem planu za njih i ovu zemlju. Budući da je pad Lucifera, tog moćnog anđela, prethodio stvaranju Adama i Eve, nezamislivo je da ih Bog ne bi upozorio na lukavu narav palog anđela i njegov mogući napad na novostvorenu Božju rukotvorinu. Budući da Bog ne dopušta da Njegova stvorenja budu kušana iznad snage kojom bi se mogla oduprijeti (1 Kor 10,13), On Sotoni nije dopustio da Adamu i Evi pristupi u svojem zasljepljujućem sjaju, pa je Sotona izabrao zmiyu kao medija.

Kušnja sama po sebi nije izgovor za grijeh. Bog, koji je s ljudskim bićima podijelio svoju sliku i sličnost, dao im je dovoljno snage i moći da se odupru kušnji i pobjegnu od nje (Jak 1,12-14). Bog je čovjeku dao slobodu da izabere ne ono što će uniziti ili uništiti ovu slobodu, već da uzveliča tu slobodu na slavu Bogu i napredovanje ljudskog bića. Stoga popuštanje kušnji i odgovornost za grijeh počiva na pojedincu (Izr 4,23).

Sotona napastuje na mnogo načina, ali njegov cilj ostaje uvijek isti: nepokornost Bogu. Evi je Sotona pristupio u liku lažljive zmiye (vidi Iv 8,44; 1 Iv 3,8; Otk 12,9) pitanjem: "Zar vam je Bog rekao da ne smijete jesti ni s jednog drveta u vrtu?" (Post 3,1)

Pitanje je bilo poziv na prosuđivanje Božje zapovijedi i poticanje sumnje. Kad se to dogodi, grijeh je već uhvatio korijena jer on, prije nego što postane činom, nalazi svoj izraz u sumnji i nevjerovanju. Analiza razgovora između Eve i zmiye i posljedica koje su iz njega proizišle nakon što je jela od ploda i podijelila ga s Adamom, otkrivaju sve osnovne elemente grijeha – nepovjerenje u Božju riječ, neposlušnost, nevjera, nelojalnost, buntovnost, zaokupljenost sobom, davanje prednosti ljudskim vezama a ne božanskoj zajednici, nijekanje moralne odgovornosti za učinjeno djelo, prikrivanje, sram, krivnju, bježanje od posljedica i strah.

Izvjestaj o padu u grijeh pokazuje da je nepovjerenje u Boga prethodilo samom činu grijeha. Na zmijino pitanje Eva je mogla izravno odgovoriti ili ga potpuno ignorirati pokazujući da joj je na prvom mjestu odanost Stvoritelju. Umjesto toga u svojem opširnom odgovoru čak je spomenula mogućnost smrti kao kaznu za jedenje ili doticanje ploda. To je kušaču pružilo priliku na koju je čekao: da posije sjeme sumnje u Božju riječ, da sugerira kako je Bog samovoljan, da je uvjeri kako smrt ne postoji i da u nju usadi misao kako je Bog sebičan kad tako ograničava njezinu slobodu. Nakon što je posijao sjeme u plodno tlo, kušač je bio spreman

požeti žetvu. Razgovor je prešao sa zabranjenog stabla na razlog božanske zabrane, i na poticaj zmije zabranjeno se činilo “dobro”, “zamamljivo” i “poželjno” (Post 3,6).

Adam i Eva uzeli su plod i pojeli ga. “Tada se obadvoma otvore oči, i upoznaju da su goli.” (r. 7) Tako je pad otkrio paradoks grijeha. Oči su im se otvorile, ali ne zato da vide svoju nevinost, već golotinju. Spoznali su razliku između dobra i zla, ali su izgubili moć da ostanu uz dobro. Stekli su vječnu težnju da postanu kao bogovi, ali nisu mogli živjeti potpuno ni kao ljudska bića. Spopao ih je duboki osjećaj krivnje (r. 7), otuđenosti od Boga (rr. 8-10), izopačenosti i pada (rr. 11-13) te smrt (rr. 19-24). Bolno ali neizbježno, Adam i Eva su naučili da je grijeh okrutan gospodar, ali da vjerno plaća. “Jer je plaća grijeha smrt.” (Rim 6,23; vidi Velika borba, II. C. 5)

IV. Narav i bit grijeha

Vežano uz narav i bit grijeha, u Bibliji prevladava gledište da je grijeh osobno otuđenje od Boga. Zbog toga je u svojoj srži vezan uz odnos, a izražava se kao pobuna. Grijeh je zlo, ali posebne vrste. To je čin, ali i stanje. To je sebičnost koja se u oholosti diže protiv Stvoritelja.

A. Grijeh kao pobuna protiv Boga

Analiza podrijetla grijeha na Nebu i u Edenu pokazuje da je grijeh počeo kao pobuna protiv Boga i Njegove volje. Luciferova tvrdnja: “Bit ću jednak Višnjemu” (Iz 14,14), i kušačeva ponuda Evi da će u svojoj samosvijesti “postati kao Bog” (Post 3,5 – Ša) pokazuju da je grijeh pobuna protiv Boga i Njegove iskazane volje. Izvještaj u Postanku pruža uvjerljiv dokaz da grijeh nije toliko vanjski čin koliko unutarnje protivljenje Bogu koje se očituje u jedenju zabranjenog ploda. Činjenica da je Eva znala što je Bog rekao, a ipak je postupila suprotno Božjoj riječi, čini njezino djelo neposlušnosti namjernom pobunom. Izaija će poslije izraziti sličnu misao: “Sinove sam ti odgojio, podigao, ali se oni od mene odvrgoše.” (Iz 1,2) U svojoj veličanstvenoj molitvi Daniel je priznao Izraelov grijeh riječima: “Mi zgriješismo, mi bezakonje počinismo, zlo učinismo, odmetnismo se i udaljismo od zapovijedi i naredaba tvojih.” (Dn 9,5) Bit grijeha je u pobuni protiv Boga, odbijanju da Mu se pokorimo (Rim 6,7), neprijateljstvu prema Bogu (Rim 5,10; Kol 1,21).

Ovo je načelo u Petoknjižju jasno prikazano događajem sa zlatnim teletom. Za Boga ovaj čin nije bio pogreška, već pobuna za koju je optužio Izraela: “Sjećaj se i ne zaboravljaj kako si u pustinji ljutio Jahvu, Boga svoga. ... Jahvi ste se opirali.” (Pnz 9,7) Kao što smo već spomenuli, i Davidov usklik pokazuje da je grijeh čin protiv Boga: “Tebi, samom tebi ja sam zgriješio.” (Ps 51,6) U takvoj pobuni hamartia (grijeh kao propust) i anomia (grijeh kao bezakonje) zajedno dovode do neposluha i kršenja Božje volje (1 Iv 3,4). Uzrok je što prekršitelj želi biti svoj vlastiti Bog i tako je pobuna zaokružena.

B. Grijeh kao raskinuti odnos

Prvi prizor u Postanku nakon pada jest slika Adama i Eve kako se skrivaju od Boga (Post 3,8-10). Budući da je pobuna, grijeh je prekinuo zajednicu između Boga i Adama i Eve. Svetost i grijeh ne mogu opstati jedno pokraj drugoga. “Nego su opačine vaše jaz otvorile između vas i Boga vašega. Vaši su grijesi lice njegovo zastrli.” (Iz 59,2) Razdvajanje Boga i čovjeka stvara

stanje krivnje (Iz 53,6; Jr 2,22; Ez 22,4). Kao emotivno iskustvo, krivnja izaziva gubitak mira (Iz 48,22), unutarnju muku (Mih 7,1) i samosažaljenje (Ez 20,43). Osnovni simptom ovog raskinutog zajedništva s Bogom unutarnji je nemir, kako to kaže Izaija: "Ali opaki [rāšā] su poput mora uzburkanog, koje se ne može smiriti, valovi mu mulj i blato između. Nema mira grešnicima! govori Bog moj." (Iz 57,20.21)

Pavao ovom odnosu dodaje još jednu dimenziju tvrdeći da zajednica s Bogom poziva na život u vjeri. U Rimljanima 14,13-23 apostol ukazuje na dvije vrste življenja: u okruženju vjere iz kojeg proistječu djela vjere i život odvojen od vjere. Zatim iznosi definiciju grijeha koja je značajna po tome što je grijeh vezan uz odnos: "A sve što ne biva po uvjerenju jest grijeh." (Rim 14,23 – Ša)

No prekid zajedništva nije ograničen samo na vertikalnu, već se proteže i na horizontalnu vezu. Nakon što su Adam i Eva istjerani iz Edena, prekid horizontalne veze postao je vidljiv kad je Kajin ubio svojeg brata Abela i prkosno odbio preuzeti odgovornost za svoj čin (Post 4,8-10). Sukob između Boga i Kajina zbog Abelova umorstva dvojak je: s jedne strane potvrđuje da je čovjek moralno odgovoran za drugoga, a s druge tu odgovornost povezuje s polaganjem računa Bogu. Grijeh nastoji prekinuti ovu odgovornost i izbjeći polaganje računa. Zbog toga poremećaj vertikalne veze nužno vodi do poremećaja horizontalne veze. Koliko god se čovjek trudio da popravi ovu horizontalnu vezu i uspostavi sklad u ljudskom društvu, svaki će takav pokušaj na kraju propasti zbog nedostatka božanske dimenzije; zato povijest čovječanstva postaje priča o grijehu i raskinutim odnosima.

Gdje god vladaju poremećeni odnosi – između roditelja i djeteta, muža i žene, pastora i vjernika, susjeda i susjeda – tu je grijeh visoko podigao zastavu sebičnosti u nakani da za sebe prigrabi vlast, gazi prava drugih i usprotivi se pravednim Božjim planovima.

Osim toga, grijehom raskinuti odnosi vrše ne samo vertikalni i horizontalni utjecaj, već djeluju i u samome čovjeku. Ljudsko je srce u svojoj nutрини bolesno od grijeha pa pojedinci zbog grijeha ne mogu uspostaviti odgovarajući odnos sa sobom i sa sredinom u kojoj žive.

Izaija 53,6 potvrđuje univerzalnost grijeha ("poput ovaca svi smo lutali") i njegovu individualnost ("svaki svojim putem je hodio"). Za proroka je grijeh kolektivan ("Jao, grešna li naroda, puka u zlu ogrezla!" [Iz 1,4]) i individualan ("Jao meni, propadoh!" [Iz 6,5]). Grijeh razorno djeluje na razini pojedinca pa Biblija opisuje ljudsko biće kao "lukavo ... više nego išta podmuklo" (Jr 17,9 – Ša); čovjek je "odmetnički ... lažljiv" (Iz 30,9) i moralno "nečist" (Iz 64,5). Pavao opet tvrdi da je grijeh pomračio um i pojedinca naveo na neprirodne postupke koji ponižavaju ljudsko biće toliko da ono to prestaje biti (Rim 1,12-28).

Moralno stanje pojedinca puno je svakovrsne zloće: "nepravde, pakosti, lakomosti ... zavisti, ubojstva, svađe, prijevare, zlonamjernosti; [ljudi su] došaptavači, klevetnici, mrzitelji Boga, drznici, oholice, preuzetnici, izmišljači zala, roditeljima neposlušni, nerazumni, nevjerni, beščutni, nemilosrdni" (rr. 29-31 – JB).

Ovom poražavajućem stanju grešnika Pavao u Rimljanima 7 dodaje moralnu dilemu s kojom se svatko suočava: "Ja zbilja ne razumijem što činim, jer ne činim ono što hoću, nego činim ono što mrzim. ... Zaista, htjeti dobro jest u mojoj moći, ali nije učiniti ga, budući da ne činim dobro koje hoću, nego činim zlo što neću." (rr. 15-19)

Raskidan u svojoj nutrini, grešnik shvaća da u sebi nosi proturječne odnosa. Moć grijeha je tako snažna da čovjek ne može prekinuti snažan pritisak koji stvarnost vrši na ideal. Stoga uzvikuje: "Jadan ti sam ja čovjek! Tko će me izbaviti od ovog smrtonosnoga tijela?" (r. 24) Ova bespomoćna bijeda konačna je posljedica raskinute zajednice.

C. Grijeh kao stanje

Biblijsko razumijevanje grijeha nadalje prikazuje njegovu složenost opisujući ga kao stanje. Grijeh ne samo što prožima cijelu osobu, već se nastanjuje u čovjekovu srcu (Rim 7,20). Kao neprijatelj koji upada u zemlju i postaje okupatorska sila, tako grijeh osvaja čovjekov um i tijelo kako bi njima zavladao. Osvajanje je tako potpuno i izopačenost toliko cjelovita da "nikakvo dobro ne stanuje" u grešniku (r. 18). Tako Pavao pokazuje da grijeh nije samo čin, moralni propust ili čak abnormalna snaga. Grijeh je demonska sila koja osvaja ljudsko srce i u njemu uspostavlja vlast. On postaje sila koja upravlja mislima, osjećajima i postupcima pojedinca. Pavao se služi izrazima kao što su "tijelo" (Rim 8,6) i "zakon grijeha" (r. 2) da pokaže kako je grijeh stanje kojemu je sjedište u čovjekovom srcu i iz kojega upravlja vanjskim aktivnostima pojedinca. Tijelo nije samo meso; zakon grijeha nije samo niz pravila. Tijelo je ljudska narav odvojena od Boga; zakon grijeha je stanje pobune protiv Boga. Upravo ova stalna pobuna protiv Boga i nastojanje pojedinca da Boga izbací iz svojeg života, čini grijeh kao stanje.

Koje su posljedice tako cjelovitog osvajanja? Tragedija podijeljene, zbunjene osobe: "Jer tijelo žudi protiv duha, a duh protiv tijela. Da, to se dvoje međusobno protivi tako da ne činite što biste htjeli." (Gal 5,17)

Grijeh ponižava čovjeka kao osobu, krunu Božjeg stvaranja, nositelja Božje slike. Grijeh više nije ograničen na pojedinačna djela, već je prikazan kao stanje bića, upravljajući svim čovjekovim udovima (Rim 7,20.23). Značajni darovi što ih čovjek uživa kao biće – sposobnost razmišljanja, izbora, stvaranja, uvjeravanja – postali su plijenom grijeha; tako su "trebalo bi" i "jest", "idealno" i "stvarno" u stalnom sukobu u čovjekovim mislima i postupcima.

Pavao je i te kako svjestan rata u sebi, dihotomije tragičnih razmjera, pri čemu se čovjek u nutrini s užitkom slaže s Božjim zakonom, ali je istodobno zarobljen zakonom grijeha (rr. 22.23). On ne čini ono što želi, a ono što želi, nije u stanju učiniti. Iskvarena i grešna narav vodi do grešnih djela. Isus je rekao: "Jer iz srca dolaze zle misli, ubojstva, preljubi, bludnost, krađe, lažna svjedočanstva, psovke." (Mt 15,19)

D. Grijeh kao specifična vrsta zla

No grijeh nije samo zlo, već posebna vrsta zla. Nije sve zlo grijeh. Bolest i elementarne nepogode kao što su potresi, tornada i poplave, mogu se smatrati zlom s obzirom da ozljeđuju i utječu na normalan život. Grijeh nije takva vrsta zla. Osim toga grijeh nije usamljeni čin, već vanjski izražaj unutarnje pobune. Ljudi nisu grešnici zato što čine grijeh, već griješe zato što su grešnici. Grijeh je zlo koje djeluje na vertikalni odnos s Bogom, na horizontalne odnose s ljudskim bićima i na unutarnji odnos prema samome sebi. Biblijski izrazi koje smo već proučili pokazuju specifičnost grijeha. *Hattā't* nije oznaka samo za zlo, već za čin koji promašuje Božje mjerilo (Lev 5,5.16; Ps 51,6). *Awôn* sadrži misao o "bezakonju" pred Bogom (Post 4,13; 15,16) i pokazuje da je grijeh nepoštenje (Tuž 3,9), lažno svjedočenje, prijevara (Ps 36,4) i ispraznost

(Izr 22,8; Iz 41,29). Tako i riječi u Novome zavjetu – *hamartia*, *parabasis*, *anomia*, *adikia* i druge – definiraju grijeh kao poseban čin kršenja Božje volje i Zakona.

Grijeh nije samo pasivna katastrofa koja je zadesila nepripremljeno čovječanstvo. To je aktivna pobuna protiv Boga od strane Adama i Eve kad su izabrali slobodno, ali pogrešno. Posebna narav grijeha kod naših praroditelja bila je u nepovjerenju prema Božjoj riječi, odbacivanju Božje vlasti, uporabi svoje volje nasuprot Božjoj volji i težnji za položajem koji im nije pripadao. Usmjerenost na sebe, oholost, buntovnost, protivljenje Bogu i lakomost pokazali su koliko je poseban bio grijeh naših praroditelja. Dodajmo tome moralnu i duhovnu dimenziju koja je pratila odbacivanje Božje vlasti i svojevoljni izbor druge vlasti kad su odlučili poslušati varalicu, pa specifična narav grijeha kao odbacivanja Boga postaje savršeno jasna i neoboriva.

Posebna djela grijeha očituju se u različitim postupcima i propustima (o ovome posljednjem vidi u nastavku J). Popis je neiscrpan kao i ljudsko iskustvo i isto tako obuhvatan i opak kao ljudsko ponašanje. Kao primjer bit će dostatan Pavlov popis: “Poznata su djela tijela. To su: bludnost, nečistoća, raspuštenost, idolopoklonstvo, vraćanje, neprijateljstva, svađa, ljubomornost, srdžba, sebičnost, razdori, strančarenja, zavisti, pijanke, razuzdane gozbe i ovima slična.” (Gal 5,19-21) Druge popise grijeha vidi u Mateju 15,19; Marku 7,21.22; 1. Korinćanima 5,9-11; 6,9.10; Efežanima 4,25-31; 5,3-5; 1. Timoteju 1,9.10. Matej 12,31.32 govori o jednom grijehu koji je neoprostiv: grijehu protiv Svetoga Duha. (Vidi Bog, VII. C. 5.)

E. Grijeh kao neispunjenje očekivanja

Primarne riječi za grijeh u Starome (*hattā't*) i Novome zavjetu (*hamartia*) znače “promašiti cilj” ili “ne dostići očekivano mjerilo”. Moralna dimenzija značenja ovih riječi, kad se primijeni na grijeh, pokazuje da je pojedinac promašio Božje mjerilo ponašanja ili je izgubio Božji način življenja. Ova misao o nedostizanju mjerila nije samo prekršaj nekog određenog zakona ili skupine zakona, već mentalno stanje otuđenosti od Boga. Međutim, novozavjetni pojam *hamartia* pokazuje da grijeh nije pogreška, kako su Grci zamišljali zlo, učinjena zbog ljudske nesposobnosti i neznanja, već moralni i duhovni nedostatak u odnosu na Boga pred kojim grešnik polaže račun. Biblijsko razumijevanje grijeha, dakle, jasno pokazuje da grijeh nije posljedica neznanja, ljudske nesposobnosti, nedostatka prosuđivanja ili tjelesne nespremnosti, već voljni čin kojim čovjek prezire, ne sluša i ne vrši Božji zakon u svojem životu. Ako ozbiljno pristupamo padu u grijeh, ne možemo zanemariti ovu činjenicu jer u Edenu ne vidimo nesa-vršeni par, već dva ljudska bića tek izašla iz Stvoriteljevih ruku, obdarena svakom dobrotom, okrunjena moralnom i duhovnom puninom, bez ikakvih sklonosti prema zlu. Adam i Eva bili su djeca Božja (Iz 1,2), ali djeca koja su svojim namjernim, buntovnim izborom izigrala Božja očekivanja.

Pavao piše: “Jer su svi sagriješili [*hamartanō*]” i svi su “lišeni ... Božje slave” (Rim 3,23). Radi se o nedostizanju cilja koji je Bog u svojoj ljubavi postavio svojim stvorenjima, a taj je cilj bio vječna zajednica i slava s Bogom (1 Kor 11,7). Bog nije postavio cilj koji se nije mogao dosegnuti. Njegova očekivanja nisu bila nerazumna. Ali kad odbacujemo Njegove ciljeve a provodimo svoje, kad ostavljamo po strani Njegovu volju i biramo ono što mi želimo, tada postavljamo svoja vlastita mjerila, a Božja odbacujemo. Svaki pokušaj zamjene Božje volje i Zakona našima znači nepostizanje Božjih očekivanja pa je to grijeh.

F. Grijeh kao prijestup

“Tko god počinja grijeh, krši zakon; grijeh je kršenje zakona.” (1 Iv 3,4) Ivan uzima srž biblijske ideje da je grijeh (*hamartia*) “kršenje zakona [*anomia*]” ili “bezakonje” (JB). Povezivanjem *hamartije* i *anomije* apostol naglašava središnju ulogu Zakona u definiranju grijeha. Grijeh nije jednostavno čovjekov propust, već čin pobune protiv Božjeg zakona. Božji zakon je prijepis Njegovog karaktera. On objavljuje tko je Bog i što očekuje od svojih stvorenja. Božji karakter ljubavi, pravednosti i svetosti zapisan je u obliku Deset zapovijedi, posebnog pravila po kojem čovjek treba živjeti i biti suđen. Živjeti u skladu s ovim Zakonom znači živjeti u savršenoj zajednici s Davateljem Zakona. Upravo ovo načelo otkriva ozbiljnost Božjeg zahtjeva Adamu i Evi. Premda Zakon nije bio izgovoren u obliku Deset zapovijedi, zahtjevi koje je Bog postavio pred Adama i Evu određivali su Božju normu za čovjekov život. Grijeh naših praroditelja bio je pobuna protiv tog Zakona. Bio je bezakonje.

Pavao također povezuje grijeh sa Zakonom i tvrdi da tamo gdje nema Zakona ne može biti ni grijeha (Rim 5,13). Mi ne možemo razumjeti grijeh ako ga ne smjestimo u okvir moralnog svemira kojim upravlja Stvoritelj Zakon. Stoga težina i specifičnost grijeha leži u čovjekovoj odluci da ide nasuprot Božjem zakonu, da uživa u “bezakonju”, da tvrdi kako se može živjeti neovisno o Bogu. Veličina grijeha kao “bezakonja” istaknuta je u 2. Solunjanima 2,7.8 gdje ga Pavao personificira opisujući Antikrista kao “Bezakonika” (JB). Stoga oni koji griješe u svojem životu, nemaju mjesta za Onoga koji je dao Zakon. Grijeh, samim tim što je bezakonje, postaje bezbožnost.

Zakon nije samovoljna obveza nametnuta čovječanstvu, već se njegova uloga izvodi iz Božje naravi kad se Bog obraća ljudskom rodu. Kad je upozorio Adama i Evu da je razlika između života i smrti u njihovoj bezuvjetnoj poslušnosti objavljenom Zakonu, Bog nije bio samovoljan. Zapovijed da ne jedu zabranjeni plod nije potekla od strogog gospodara, već od milostivog Stvoritelja punog ljubavi koji je sa svojim stvorenjima htio uspostaviti zajednicu utemeljenu na ljubavi.

Stvorenje ne može pitati: “Zašto je uopće potreban nekakav zakon?” Stvorenje će uvijek biti stvorenje, a Stvoritelj uvijek Stvoritelj. Razlika između njih je Božja suverenost i prolaznost stvorenja. Zakon odražava tu suverenost, a prolaznost prikazuje ograničenjima unutar kojih će stvorenje postojati i djelovati. Izvan tih granica dolazi do prekida odnosa između Stvoritelja i stvorenja. Propisi koji određuju ova ograničenja ne znače samovolju, već očuvanje reda i zajednice.

Objava Zakona na gori Sinaju i činjenica da je Bog napisao Zakon svojim prstom na kame-ne ploče, dodatno potvrđuje da su načela Zakona vječna kao i sam Bog. Isus je osvijetlio Zakon i ukazao na njegovo vječno značenje u zajednici koja je utemeljena na ljubavi prema Bogu i bližnjima (Lk 10,27).

Budući da je odraz Božjeg karaktera, Zakon je “svet, pravedan i dobar” (Rim 7,12); dan je ljudima da budu sretni, čak i onda kad ga nisu svjesni ili ga ne razumiju. Njegova moralna i duhovna načela nisu obične zabrane, već sažete, univerzalne smjernice koje, kad ih se poslušaju, jamče radosnu zajednicu s Bogom i u samom ljudskom društvu. No prijestupom tog Zakona čovjek dolazi u stanje bezakonja, buntovnosti i neposlušnosti. Zato grijeh nije samo prijestup nekog pravila, već odbijanje da živimo u zdravoj zajednici s Bogom.

G. Grijeh kao sebičnost i oholost

Bitan dio naravi grijeha je usredotočenost na sebe i sebičnost. Grijeh je i nastao usmjerenošću na sebe Lucifera i naših praroditelja. Ako je ljubav prema Bogu srž svemu, a odricanje od sebe, prihvaćanje Boga i ostanak u Njemu krajnji cilj života, iz toga slijedi da je ljubav prema sebi, koja u životu daje drugo mjesto Bogu, grijeh. Pad na Nebu i u Edenu pokazuje kako je sebična želja stvorenog bića da prestupi ograničenja u težnji da postane kao Bog, završila u tragediji grijeha. Usredotočenost na sebe bez sumnje se može smatrati korijenom iz kojega izlaze mnoga druga zla djela. Pohlepa, nemoral, zavist, oholost i ljubomora posljedica su neopravdane ljubavi prema sebi. Isus je stalno pozivao na samoodricanje; za Njega je usredotočenost na sebe bila suprotnost Božjoj namjeri za čovjekov život (Lk 17,33). Tako i Pavao vidi da je "težnja tijela neprijateljstvo prema Bogu, jer se ne pokorava Božjem zakonu niti to može" (Rim 8,7).

Usredotočenost na sebe u biti je neprijateljstvo prema Bogu; stoga njoj nema mjesta u moralnom i duhovnom životu kršćanina. Tako Pavao savjetuje: "Ne činite ništa iz sebičnosti ili tašte slave, nego u poniznosti smatrajte jedan drugoga većim od sebe." (Fil 2,3) U Rimljanima 7 Pavao tvrdi da je težnja da svoje "ja" zadržimo na prijestolju glavna prepreka da slijedimo dobro, pa samo Isus može ukloniti ovu prepreku. Nema sumnje da je sebičnost za Pavlovo razumijevanje grijeha bila toliko važna da se poslužio najsnažnijim mogućim teološkim jezikom i pozvao kršćanina na razapinjanje samoga sebe do te mjere da može reći: "Živim, ali ne više ja, nego Krist koji živi u meni." (Gal 2,20) Ne možemo zanemariti snagu dokaza da je usredotočenost na sebe suprotna usredotočenosti na Krista. Stoga je spasenje radikalan prijelaz sa smoga sebe na Krista. Za kršćanski je život bitno svakidašnje uzimanje križa, razapinjanje samog sebe i preobličavanje "obnovom svoga uma da možete uočavati što je volja Božja: što je dobro, ugodno i savršeno" (Rim 12,2).

Uz usredotočenost na sebe ide oholost. Bit oholosti je iskrivljen i nesrazmjern pogled na sebe, koji tjera čovjeka da položaj ovisnosti zamijeni katastrofalnim pokušajem stjecanja neovisnosti. Nije li to bio uzrok Luciferova pada (Iz 14,12-15)? Sotona je pak u Adama i Evu ulio ovu neumjerenu težnju da budu sami svoji gospodari i od tog je vremena ljudska narav zaražena ohološću (Rim 1,21-23). Ako je oholost izazvala Luciferovu propast, ona još uvijek može upropastiti muškarce i žene koji se lako mogu uzoholiti i pasti "pod osudu đavolovu" (1 Tim 3,6 – JB; usp. 2 Tim 2,26).

Oholost priprema put uništenju (Izr 11,2; 16,18; 29,23). Nju Bog mrzi (Izr 8,13) i uključena je u popis poroka koji izlaze "iznutra i onečiste čovjeka" (Mk 7,23). Za Pavla su oholost i samopravednost bili korijen nevjerstva. On tvrdi da u Evanđelju nema mjesta za "hvalisanje" (Rim 3,27), da nitko nema razloga ponositi se postizanjem spasenja (1 Kor 1,26-31; Ef 2,9) i da je prava ljubav oslobođena buntovnosti i uobraženosti (1 Kor 13,4). Nema sumnje da je oholost toliko grešna da se Bog protivi oholima i rasipa ponosite, a uzvisuje neznatne i poniznima daje milost (vidi Izr 3,34; Lk 1,51-55; Jak 4,6; 1 Pt 5,5).

S obzirom na ovu osudu oholosti kao grijeha, ne smijemo smatrati da u kršćanskom nauku nema mjesta odgovarajućoj osobnoj vrijednosti i slici. Naprotiv, Isusova zapovijed: "Ljubi svoj bližnjeg kao samoga sebe" (Mt 19,19), i Pavlovo razumijevanje: "Milošću sam Božjom ono što jesam" (1 Kor 15,10), potvrda je zdravog samopouzdanja i osobne vrijednosti. Čovjekovo "ja" treba težiti savršenosti, ispunjenju i postizanju najvišeg mogućeg cilja. Bog ne želi da Nje-

gova stvorenja budu osrednja. Ali kad se čovjek želi tako potvrđivati da teži za neovisnošću o Bogu i gazi po svojim bližnjima ne bi li postigao svoj cilj, onda je prešao granice i upao u grijeh. Razlika između usredotočenosti na sebe i samozaborava je razlika između grešne oholosti i pobožne skrušenosti.

H. Grijeh kao sila koja zarobljava

Grijeh nije samo čin i načelo, već i sila koja zarobljava. Isus je rekao da “tko god čini grijeh, rob je grijeha” (Iv 8,34). Kao što vrsta ploda ovisi o vrsti drveta, tako i naše postupke određuje ono što je u srcu (Mt 12,33-35). Grešna djela su samo vanjski i vidljiv izražaj unutarnje bolesti koja drži u šaci naše osjećaje, misli, volju i moć djelovanja. “Podmuklije od svega je srce. Jedva popravljivo, tko da ga pronikne?” (Iv 17,9) Upravo je ova unutarnja pokvarenost sklonost prema grijehu koja nas zarobljava.

U svojoj Poslanici Rimljanima Pavao živo opisuje snagu i zahvat grijeha. On govori o vladavini grijeha (Rim 5,21). Riječ “vladati” dolazi od imenice *basileus*, “kralj”. Grijeh je kralj, a ljudi su njegovi nesretni podanici. Pavao također kaže da smo bez Krista robovi grijehu (Rim 6,6.7). Kao gospodar, grijeh pokazuje svoju moć i vlast u “vašem smrtnom tijelu, tako da vas podvrgne njegovim požudama” (r. 12). Zarobljavajuća snaga grijeha je tako smrtonosna i jaka, a grijeh tako vjerno plaća – njegova “je plaća” smrt – da Pavao molećivo upozorava da je jedino rješenje za grešnika da prihvati “dar Božji ... život vječni u Kristu Isusu, Gospodinu našem” (r. 23).

Pavao smatra da je za ljudski život od najvećeg značenja karakteristika grijeha da zarobljava. Pritom mu u personificiranju sile grijeha pomaže slika robovlasnika, uobičajena u Pavlovo vrijeme. Kao grešnici, mi smo robovi grijeha. U Rimljanima 6 Pavao grijeh vidi kao silu, kao vladara. Grijehom ne možemo vladati tako da u jednom trenutku možemo sagriješiti, a da drugome ne. Apostol smatra grijeh gospodarom, a nas robovima. Grijeh je vlast koja gospodari nama, pa prema tome ne vladamo mi grijehom, nego on vlada nama. Kako da se oslobodimo tog ropstva? Slobodu ne možemo ostvariti sami. Odgovor je Isus, jer Sin Čovječji “nije došao da mu služe, nego da on služi i dadne svoj život kao otkup [*lytron*] umjesto svih” (Mt 20,28; usp. Mk 10,45).

Lytron je bio novac kojim se plaćao otkup roba. Osnovna misao je jasna: zarobljavajuća snaga grijeha tako drži ljudski rod u svojim šakama da je Sin Čovječji došao “da dadne svoj život kao otkup mjesto svih”. Ovdje nije rečeno kome je otkup plaćen, ali Isus pokazuje strahovitu veličinu zarobljavajuće snage grijeha i cijenu otkupa. Pavao istu misao razrađuje u svojem tumačenju otkupljenja (Rim 3,24-31; 1 Kor 1,30; Ef 1,7.14; Kol 1,14). Njemu je stalo do toga da pokaže kako je Kristovom smrću plaćena cijena otkupa za grijeh, pa je novo kraljevstvo pravednosti nadomjestilo staro kraljevstvo grijeha. Oni koji su prihvatili Isusovu smrt, “više ne [robuju] grijehu” (Rim 6,6). Zahvaljujući Kristu, prestala je vladavina grijeha (r. 12), slomljena je zarobljavajuća moć grijeha. Oni koji su nekoć bili robovi grijehu, sada su postali “oružje pravednosti” i grijeh više “neće gospodariti nad” njima (rr. 13.14).

I. Grijeh kao krivnja i okaljanost

Budući da je individualni čin, nepokoravanje Božjem zakonu, grijeh donosi krivnju i za slušuje kaznu. No ako je načelo koje živi u čovjekovoj naravi, grijeh kalja. Biblija govori o

individualnim grešnim djelima za koja je čovjek kriv i treba biti kažnjen (Mt 6,12; Rim 3,9; Ef 2,3). Ona govori i o okaljanosti koja je iskvarila čovjekovu narav (Job 14,4; Ps 51,4.9; Iz 1,5; Ef 4,20-22). Ova okaljanost izopačuje srce i dovodi do toga da “podmuklije od svega je srce” (Jr 17,9), zamračuje razum (Ef 4,18), čini svaku pomisao zlom i ispraznom (Post 6,5; Rim 1,21), rađa “ružne riječi” (Ef 4,29), kalja razum i savjest (Tit 1,15) i čini da čovjek bude mrtav “zbog svojih prekršaja i grijeha” (Ef 2,1). Ovo je slika prirodnog čovjeka. No to ne znači da on ne može imati zdravu maštu, plemenite osjećaje, uzvišene riječi i inteligentno razumijevanje. To samo znači da neobnovljena osoba u sebi nema sposobnost za spasonosnu spoznaju Boga.

Pojmu grijeha kao krivnji i ukaljanosti Biblija dodaje i nečistoću. Jeruzalemskim stanovnicima Bog nudi oslobođenje od “grijeha i nečistoće” (Zah 13,1). Cijela služba u starozavjetnom Svetišću bila je usmjerena na rješavanje individualnog i kolektivnog bezakonja i nečistoće u Izraelu. U Novome zavjetu Pavao govori o Bogu koji je ljude “preko pohota njihovih srdaca predao nečistoći, tako da sami obeščašćuju svoja tjelesa” (Rim 1,24). Malo dalje apostol govori o seksualnim grijesima kao “nečistoći i bezakonju – do bezakonja” i poziva novokrštene vjernike da se odvrte od te nečistoće i bezakonja i okrenu “pravednosti – do posvećenja” (Rim 6,19 – JB). U 1. Solunjanima 4,7.8 stoji da nas Bog “nije pozvao k nečistoći, nego k posvećenju” i svatko tko to zanemari i nastavlja živjeti u djelima nečistoće, ne samo što griješi protiv ljudskih bića, već i protiv Boga i Svetoga Duha. Riječi prljavština, bezakonje i nečistoća, koje ukazuju na ozbiljnost grijeha koji kalja pojedinca i cjelokupnu zajednicu, naglašavaju da grijeh podrazumijeva veliku cijenu ne samo u odvajanju između Boga i ljudi, već i u procesu pomirenja i otkupljenja: “I krv nas njegova Sina, Isusa, čisti od svakoga grijeha.” (1 Iv 1,7)

J. Grijeh kao zanemarivanje dužnosti

Biblijski prikaz grijeha obuhvaća učinjena kao i neučinjena djela zbog zanemarivanja. Prvu vrstu grijeha vidimo u Postanku 3, kad su Adam i Eva promišljeno prekršili izričitu Božju zapovijed i pobunili se protiv Njegove volje. Grijeh je većinom prijestup Božjeg zakona, čin neprijateljstva prema Bogu ili bližnjemu, ili stanje prekinutih odnosa. Druga vrsta grijeha – neizvršavanje dužnosti – prikazana je u Postanku 4. U ovom poglavlju učinjen grijeh je umorstvo Abela, ali i postoji i grijeh kao neučinjeno djelo. Kajinovo nijekanje da je on čuvar svojeg brata (Post 4,9) pokazuje grijeh propusta koji je vrlo čest u povijesti čovječanstva.

Ljudski rod stvoren je za međusobno zajedništvo i tamo gdje je ono prekinuto učinjenim djelom ili je zanemareno njegovo održavanje, vlada grijeh. Stoga božanska zapovijed glasi: “Objavljeno ti je, čovječe, što je dobro, što Jahve traži od tebe: samo činiti pravicu, milosrđe ljubiti i smjerno sa svojim Bogom hoditi.” (Mih 6,8) Isus izriče slične misli u Mateju 25 kad govori o moralnoj i duhovnoj dužnosti prema bližnjima, pa upozorava da zanemarivanje ovih dužnosti može čovjeka isključiti iz kraljevstva. “Tko dakle može dobro činiti”, piše Jakov, “a ne čini, počinja grijeh.” (Jak 4,17)

K. Sažetak

Prema onome što otkriva Biblija, grijeh treba definirati i razumjeti kao stanje prekinutog odnosa između Boga i ljudskih bića. Od izvještaja o stvaranju i padu u grijeh do jednostavne definicije da je grijeh “kršenje zakona” Božjeg (1 Iv 3,4), svi biblijski podaci prikazuju grijeh

kao posebno ljudsko stanje i čin protivljenja Bogu. Iz ove osnovne misli proistječe nekoliko preciznih definicija.

1. Grijeh je pobuna protiv Boga. Premda je Bog stvorio ljudska bića slobodnima, ona nisu potpuno nezavisna; nije ni bilo zamišljeno da ona svoju budućnost oblikuju odvojeno od Boga. Ljudi su bili stvoreni da ovisе o svojem Stvoritelju i s Njim budu u zajedništvu, podložni mjerilima koja je On uspostavio. Kad su se Adam i Eva pobunili protiv ove otkrivene Božje volje, u svijet je ušao grijeh. Tako je grijeh u prvom redu suprotstavljanje vlastite volje Božjoj (Pnz 9,7; Iz 1,2; Rim 8,7).
2. Grijeh je raskinuti odnos. Grijeh kao stanje i čin odvaja ljude od Boga i izaziva prekid osnovnih oblika zajedništva u kojima je Bog želio da Njegova stvorenja uživaju. U ove oblike zajedništva računa se zajedništvo u ljudskom društvu i pravilno i radosno razumijevanje vlastite uloge. Grijeh je prekid zajednice u svim njezinim dimenzijama – vertikalnoj, horizontalnoj i unutarnjoj (Post 4,8-10; Iz 53,6; 59,2; Jr 17,9; Rim 7,5-10).
3. Grijeh je stanje koje prožima cijelo ljudsko biće. On se nastanio u čovjekovom srcu i upravlja kognitivnim, emocionalnim, tjelesnim i duhovnim dimenzijama ljudskog života. Važni darovi kojima je Stvoritelj obdario ljudska bića došli su pod udar grijeha pa je on kralj koji vlada u ljudskom srcu. On je odgovoran za grešne postupke (Mt 15,19; Rim 7,15-20; 8,2.6).
4. Grijeh je posebno zlodjelo. To je čin koji promašuje Božje mjerilo. Ovamo ubrajamo posebna djela koja su posljedica voljnog kršenja Božje volje i Zakona. Ova djela mogu biti učinjena protiv Boga kao Osobe i protiv bližnjih; to su djela čiji je izvor i pobuda grijeh kao vladar srca, a pokazuju se izvan čovjeka (Lev 5,5.16; Ps 51,6; Gal 5,19-21).
5. Grijeh je neizvršavanje Božjih očekivanja. Ljudi su stvoreni da budu Božja djeca, a taj položaj uključuje život u skladu s Božjim idealom. No ljudski rod je zbog grijeha promašio moralni i duhovni cilj koji je Bog postavio (Iz 1,2; Rim 3,23; 1 Kor 11,7).
6. Grijeh je bezakonje. To je prekršaj Božjeg zakona, objavljenog Adamu i Evi jasnim riječima, a čovječanstvu u cjelini u obliku Deset zapovijedi koje čine temeljni dio moralnog Zakona, prijepisa Božjeg karaktera (Lk 10,27; Rim 5,13; 2 Sol 2,7.8; 1 Iv 3,4).
7. Grijeh je sebičnost i oholost. Grijeh je bio rezultat sebične težnje Lucifera i naših praroditelja da budu kao Bog. Svaka čovjekova težnja kojom niječe svoje stvaranje i ovisnost da bi se usporedio s Bogom, jest grijeh. Usredotočenost na sebe neprijateljstvo je prema Bogu i ono se iskazuje u oholosti i uobraženosti (Izr 11,2; 16,18; Lk 17,33; Rim 1,21-23; 3,27; 8,7; Gal 2,20; Fil 2,3; 1 Tim 3,6; Jak 4,6).
8. Grijeh je sila koja zarobljava. “Tko god čini grijeh, rob je grijeha.” (Iv 8,34) Ropstvo i sila grijeha čini grešnike tako bespomoćnima i udaljenima od pravednosti da se ne mogu sami osloboditi vladavine i gospodarenja grijeha dok ne dođu Kristu koji je skrsio zarobljavajuću moć grijeha i nudi otkupljenje onima koji su pod njegovom vlašću (Mt 20,28; Mk 10,45; Rim 3,24-31; 6,6.7; 1 Kor 1,30; Ef 1,7.14).
9. Grijeh je krivnja i okaljanost. Kao individualni čin, grijeh stvara krivnju i zaslužuje kaznu. No kao načelo koje nastava u srcu, grijeh znači i okaljanost. Budući da je prljav i nečist, grijeh kalja cijelo čovjekovo biće i samo nas Isusova krv čisti od svih grijeha

(Post 6,5; Ps 51,4,9; Iz 1,5; Zah 13,1; Mt 6,12; Rim 1,21.24; 3,9; Ef 2,3; 4,20-22; 1 Iv 1,7; vidi Čovjek, II. B. 3-5; Spasenje, I, E).

V. Posljedice grijeha

Posljedice grijeha su brojne. Premda ih sve ne možemo nabrojiti, na njih ćemo se osvrnuti i vidjeti kako djeluju na ljudska bića, na Boga i na životnu sredinu.

A. Posljedice po ljudska bića

1. Za Adama i Evu

Iz izvještaja o padu u grijeh saznajemo da su posljedice Adamova i Evina grijeha bile trenutačne. Izgubili su nevinost. Zahvatio ih je osjećaj straha, stida i krivnje tako da više nisu mogli uživati u prednosti da razgovaraju s Bogom licem u lice (Post 3,8-10). Adam i Eva su spoznali golemu cijenu grijeha: grijeh ih je odvojio od Boga i izazvao stanje otuđenosti koje su prenijeli na svoje potomstvo. Po prvi put u povijesti (r. 21) prolivena je nevinna krv za oprost grijeha, pa je tako za njih i njihovo potomstvo bila utvrđena istina da “bez prolijevanja krvi nema oprostjenja” (Heb 9,22). Stradao je i odnos između Adama i Eve koji je trebao biti čist i skladan, pa je počelo nicati sjeme kritičizma i nalaženja pogrešaka (Post 3,12). Rad je umjesto radosti postao mukotrpan (r. 19). Rađanje djece i njihovo odgajanje, koje je trebalo biti radosno sudjelovanje u Božjem stvaralačkom djelovanju, postalo je izvorom porođajnih muka (r. 16) i žalosti kad je brat ustao na brata (Post 4,8-10). Stvoreni da zauvijek žive u poslušnosti, morali su umrijeti (Post 5,5) i tako je smrt prešla na cijeli ljudski rod.

2. Za ljudski rod

Zbog neposlušnosti Adama i Eve grijeh je ušao u svijet i s njime sve tragične posljedice koje ga prate (Rim 5,12-19). U Nojino vrijeme Bog je vidio “kako je čovjekova pokvarenost na zemlji velika i kako je svaka pomisao u njegovoj pameti uvijek samo zloća. Jahve se pokaja i u svom srcu ražalosti što je načinio čovjeka na zemlji” (Post 6,5,6).

Grijeh nema opravdanja (Rim 1,20) i njegova je narav tako neprijateljska Bogu da su njegove posljedice po grešnika strašne. “Postali su isprazni u mislima svojim i njihovo je nerazumno srce potamnijelo.” (r. 21) Srce im se zaprljalo i oni su sami obeščastili svoja tjelesa i “istinu Božju zamijenili lažju” (rr. 24,25). Muškarci i žene postali su žrtve protunaravne izopačenosti pa su se ispunili svakovrsnom “nepravdom, pokvarenosti, lakomosti, zloće”. Bili su obuzeti “zavišću, ubojstvom, svađom, lukavštinom, podmuklošću” i još mnogočime (rr. 26-31).

Možda je najporaznija posljedica grijeha za ljudski rod njegova moć da ga otuđi od Boga (Iz 59,1,2; Mih 3,4) i izloži tjelesnoj, moralnoj, umnoj i duhovnoj slabosti (Rim 5,6.10.12-14-18-19; 6,20). Grijeh je ne samo poremetio Božju zajednicu s ljudskim bićima, već je zatrovao i odnose među ljudima. Problemi s kojima se čovječanstvo danas bori – pojave koje dijele ljude kao što su ekonomsko izrabljivanje, rasne predrasude, oholost, pohlepa, bogatstvo i licemjerje, mržnja i diskriminacija zasnovana na spolu, nacionalnosti, jeziku, etničkom podrijetlu i svim drugim otuđujućim i nasilnim čimbenicima unutar ljudskog društva, posljedica su grijeha (Pnz 15,7,8; 25,13-15; Iz 32,6,7; Mih 2,1,2; Jak 5,1-6).

Krajnja posljedica grijeha za ljudski rod je smrt. "Kao što je ljudima određeno samo jedanput umrijeti." (Heb 9,27) Za Adama i Evu smrt nije bila iznenađenje jer ih je Bog na nju upozorio (Post 2,7). Pavao piše o njezinoj univerzalnosti: "Kao što po jednom čovjeku uđe grijeh u svijet a po grijehu smrt, tako smrt prijeđe na sve ljude jer svi sagriješite." (Rim 5,12) Smrt je prirodna posljedica grijeha, ali i konačna kazna za sve nepokajane grešnike u obliku druge smrti ili konačnog uništenja (Mt 25,41; Rim 6,23; Jd 12; Otk 2,11; vidi Čovjek, II. C. 1; Smrt, I. B. 3; F. 3-5).

3. Za fizički svijet

Jedan od posebnih načina na koji grijeh utječe na svijet jest prisutnost zla. Biblija jasno razlikuje dobro i zlo (Iz 5,20; Am 5,14.15) i ukazuje na stvarnost zla. No zlo nije vječno niti mu je podrijetlo u materiji ili tijelu, kako to neki pokušavaju objasniti. Zlo je počelo s grijehom, a grijeh je počeo pobunom protiv Boga i zloporabom slobodne volje stvorenja (Rim 5,12-18; 2 Kor 11,3). Kao što Bog nije odgovoran za nastanak grijeha, tako nije odgovoran ni za prisutnost zla u fizičkom i moralnom svijetu. No stvarnost zla nije moguće nijekati; to je istinska sila, užasna izopačenost dobra. U trenutku kad su Adam i Eva sagriješili, u fizičkom i moralnom svijetu pojavilo se zlo.

Od tog su trenutka nastale goleme promjene u fizičkom svijetu. Trnje i korov (Post 3,17.18), posljedice potopa (Post 7,12), pustinja i divljina, uzdisanje zemlje za oslobodjenjem (Rim 8,19-22) neke su od slika kojima Biblija opisuje posljedice grijeha na svijetu. U Božjem iskonskom planu za Zemlju nije bilo uzburkanog mora i potresa, poplava i suše, gladi i epidemija.

Ne mora sve zlo biti grijeh, ali je svaki grijeh zlo. Elementarne nepogode – poplave, tornada, potresi i rat – zlo su zato što čovječanstvu donose patnju. Ponekad ih Bog u povijesti dopušta kao djela suda. Kad zlo u povijesti diže svoju glavu bilo individualnim postupcima nanošenja patnje ili u društvenom genocidu, mi smo često skloni pitati: Zašto se događa ovo zlo? Gdje je Bog? Premda takva pitanja mogu biti odraz ljudskih osjećaja u trenutku čovjekove iscrpljenosti ili nesposobnosti razumijevanja napredovanja i zaostajanja u povijesti, kršćani mogu biti sigurni da Bog nije začetnik zla. Grešno ljudsko srce krivo je za sve zlo i takvo će se otkriti na posljednjem božanskom sudu. Čak ni tjelesno stradanje kršćanina ne treba pripisivati grijehu, nego ga valja razumjeti kao duhovni blagoslov (Jak 1,2-4; 1 Pt 1,7); ono je karanje, a ne kazna i ne treba nas odvojiti od Božje ljubavi (Rim 8,38.39).

Moralno zlo potječe od čovjekovih grešnih sklonosti (Jak 1,13-15). Sklonost prema grijehu i zlu posljedica je edenskog grijeha i ljudsko srce je stalno sklono grijehu (Ps 51,7; Rim 7,23; Jak 1,15), čekajući prigodu da ga poćini.

Posljedice grijeha trajat će na Zemlji do oblikovanja novog neba i nove zemlje u konačnom činu Božjeg suda i čišćenja Zemlje i svega što je na njoj (2 Pt 3,10-13, usp. Otk 21,1-4).

B. Posljedice po Boga

Premda Biblija ne govori izravno o posljedicama grijeha po Božanstvo, postoje nagovještaji o tome što grijeh znači za Boga. Prvi je Adamova optužba da je sagriješio zbog žene "koju si stavio uza me", a onda Evino pristajanje uz Adama tvrdnjom da je sagriješila, jer "zmija me

prevarila” (Post 3,12.13). Jedan od razloga zbog kojih Bog strahovito mrzi grijeh jest drsko optuživanje Boga da je On razlog njegovu postojanju.

Ozbiljnost naravi grijeha i potreba da ga se Bog jednom zauvijek riješi, prikazana je svemiru u koraku koji je učinio da uništi začetnika grijeha slanjem svojega Sina (r. 15; Iv 3,16). Ljubav prema grešniku stajala je Boga života Njegova Sina. “Njega koji je bio bez ikakva grijeha Bog učini mjesto nas grijehom, da mi u njemu postanemo pravednošću Božjom.” (2 Kor 5,21)

Božja zajednica s Adamom i Evom bila je otvorena i slobodna, licem u lice. Grijeh je poremetio ovu zajednicu (Post 3,8.10; Iz 59,1.2), ali je Božja ljubav prema ljudskom rodu bila toliko velika da je ostavila dostupnima različita sredstva komuniciranja sa svojim zabludjelim stvorenjima: prirodu (Ps 19,2), ljudske odnose (Ps 103,13; Iz 54,5), Sveto pismo (2 Tim 3,16.17), Isusa (Iv 1,1.14.18; Heb 1,1-3) i Svetoga Duha (Iv 7,37-39; 16,8-14). Stvoritelj prvotni plan o vječnoj zajednici s Adamom i Evom bio je zasnovan na ljubavi, povjerenju i poslušnosti Njemu, a ovo isto je planirao za Adamovo potomstvo nakon pada u grijeh. Namjera je bila ista: zajednica zasnovana ljubavi, povjerenju i poslušnosti. Odmah nakon pada Bog je odlučio izraziti ova načela u obliku moralnog Zakona, a nakon oslobođenja iz egipatskog ropstva objaviti ih u obliku zapovijedi (Izl 20,1-17).

Nakon pada u grijeh za Boga je od najvećeg značenja postalo spasenje ljudskog roda, ali i sud. Konačna posljedica grijeha za Boga jest presuditi uzurpatoru, Zlome. Tog će posljednjeg dana suda Sotona i njegovi sljedbenici, zajedno s grešnicima koji su odbacili Božju milost, biti zauvijek uništeni, a Bog će stvoriti novu zemlju i novo nebo (Otk 21,1-4). Ono što je bilo izgubljeno u Edenu, sada je obnovljeno.

VI. Rasprostranjenost i uklanjanje grijeha

Ljudsko iskustvo i Sveto pismo otkrivaju domet grijeha. Grijeh nikoga ne štedi. On je ostavio traga na svakom narodu, jeziku, plemenu i puku. Njegove su posljedice na sve strane vidljive u moralnim i duhovnim nedostacima. Za moralne i društvene prevrate u svijetu i poročno ponašanje ne moramo okrivljavati psihološku neprilagodljivost ili ekonomsku nedostatnost, već grijeh. Ovaj domet grijeha ne nagovještava i njegovu trajnost. U Božjem planu spasenja uključeno je i uništenje grijeha. Sad ćemo se pozabaviti dometom grijeha, njegovim prijenosom i kaznom, Božjom srdžbom i pravdom te uništenjem grijeha.

A. Rasprostranjenost grijeha

1. Kozmičke posljedice grijeha

Kakav je bio naš Sunčev sustav prije pada u grijeh? Kakve su bile klimatske prilike na Zemlji? Takva nam se pitanja javljaju kad shvatimo razmjere grijeha i njegove posljedice po stvoreni poredak. Biblija o ovim pitanjima uglavnom šuti.

Međutim, Pavlova tvrdnja da smo “postali ... prizorom svijetu, anđelima i ljudima” (1 Kor 4,9) pokazuje da smo izložba svemiru, izložba koja prikazuje borbu između pravednosti i grijeha, Krista i Sotone. Borba za izgubljeni ljudski rod je stvarna. I Bog i Sotona imaju u njoj ulog. Biblijski primjer je Job za kojega se Sotona toliko zainteresirao da je izazvao Boga da mu dopusti ispitati Jobovu vjernost Bogu. Sotona je tvrdio da će Job pasti ako mu dopusti da ga

udari bolešću. U slučaju Adama i Eve Sotonino oruđe je bilo apetit. U Jobovu slučaju Sotona je izabrao bolest i progonstvo. Sotona je dirnuo Joba u samo srce – njegovu djecu – i s njome mu uzeo sav imetak i zdravlje. “Uza sve to, nije sagriješio Job.” (Job 1,22; 2,10) Biblijski prikaz Jobovog karaktera kao primjera pred Nebom pokazuje da cijelo Nebo s pozornošću prati što se zbiva na Zemlji nakon pada u grijeh. Nebo je zamijetilo grijeh i njegovu povijest i anđeoski svijet je stalno prati. Ovo je vidljivo iz Isusove izjave da “biva veselje među Božjim anđelima zbog jednog jedinog grešnika koji se obrati” (Lk 15,10). Ovu radost izražavaju stalnom hvalom i bogoštovljem na Nebu, uz “glas anđela mnogih uokolo prijestolja. ... Bijaše ih mirijade mirijada i tisuće tisuća. Klicahu iza glasa: ‘Dostojan je zaklani Jaganjac’” (Otk 5,11.12 – JB).

Samo Bog zna sve posljedice Adamova pada. Međutim, Biblija tvrdi da će zahvaljujući Kristovoj žrtvi sve što je izgubljeno po Adamu biti vraćeno.

2. Univerzalnost grijeha

Opća rasprostranjenost grijeha činjenica je našeg svakidašnjeg iskustva. Cijeli ljudski rod živi u trostrukoj pobuni grijeha u odnosima: pobuni protiv Boga, pobuni među bližnjima i pobuni u samome sebi. Univerzalnost ove pobune ukazuje na univerzalnost grijeha.

Drugi dokaz sveopće zloće jest ljudska težnja da se oslobodi krivnje i spozna unutarnju smirenost i mir. Znanstvenici koji proučavaju ponašanje (bihevoristi) mogu ovoj težnji dati bilo koje ime, ali kršćanska se antropologija mora sučeliti sa sveopćom stvarnošću grijeha nazvanom njezinim pravim imenom: pobunom protiv Boga i otuđenjem od Boga. Evandjelja priznaju sveopću narav ove otuđenosti i naviještaju isto tako sveopći lijek (Iv 3,16).

Stari zavjet jasno naučava da “nema čovjeka koji ne griješi” (1 Kr 8,46). U Noino vrijeme grijeh se toliko proširio i ljudska je misao postala toliko izopačena da je Gospodin prikazan kako žali što je stvorio ljude (Post 6,6). Premda je priznao da je začet u grijehu i da je osobno kriv za grijeh (Ps 51,6.7), psalmist se morao požaliti da “nitko živ nije pravedan pred tobom” (Ps 143,2). A i mudri čovjek je postavio povijesno pitanje: “Tko može reći: Očistih srce svoje, oprah se od grijeha svoga?” (Izr 20,9)

Da, stvarno, tko to može? “Poput ovaca svi smo lutali, i svaki svojim putem je hodio.” (Iz 53,6) Zloća grijeha tako je okaljala ljudsko biće da “od pete do glave nigdje zdrava mjesta, već ozljede, modrice, otvorene rane” (Iz 1,6). Cijeli ljudski rod je bespomoćan i beznadan pred tiranskom moći grijeha: “Tako svi postasmo nečisti, a sva pravda naša ko haljine okaljane. Svi mi kao lišće otpadosmo, i opačine naše ko vjetar nas odnose.” (Iz 64,5)

Poslanica Rimljanima jedinstvena je u prikazivanju sile i univerzalnosti grijeha. Grijeh je tako zao i rasprostranjen da je Bog predao ljudski rod preko pohota srdaca “nečistoći”, “sramotnim strastima” i “pokvarenom shvaćanju da bi činili što ne dolikuje” (Rim 1,24.26.28). Nitko ne može izbjeći ovu ukaljanost i teret grijeha, jer su svi “u vlasti grijeha” (Rim 3,9). “Nema pravedna ni samo jednoga”, “nema ni jednog jedinoga koji čini dobro” (rr. 10.12).

Pavlov bolni uzvik prožet je univerzalnošću grijeha: “Jer su svi sagriješili i lišeni su Božje slave.” (Rim 3,23) Ako bi se itko usudio reći da nije tako, Biblija ga osuđuje kao lašca (1 Iv 1,8-10).

Svjestan univerzalnosti grijeha, Bog se pobrinuo za spasenje cijelog ljudskog roda, Židova i neznabožaca, bogatih i siromašnih, muškoga i ženskoga. “Da, Bog je tako ljubio svijet da je

dao svoga jedinorođenog Sina da ne pogine ni jedan koji u nj vjeruje, već da ima život vječni.” (Iv 3,16)

B. Prenošnje grijeha

Razmotrili smo podrijetlo grijeha i njegove posljedice. Grijeh se javlja kao čin i kao stanje. Istražili smo njegovu narav i bit, uključujući njegovu kozmičku narav i univerzalnost. Svako ljudsko biće u jednom trenutku postaje svjesno moralne nedostatnosti, duhovne manjkavosti koju Biblija naziva grijehom. No pitanje glasi: Kako je nastao? Adam je sagriješio. Jesam li ja grešnik zbog njegova grijeha? Ili sam grešnik zato što sam ja sagriješio?

Važan ulomak u kojem se raspravlja o povezanosti između Adamova grijeha i grijeha njegovog potomstva nalazimo u Rimljanima 5,12-19. Pavao ovdje ukazuje na izvor grijeha i smrti koji su uslijedili nakon Adamova pada. Pavlova je namjera pokazati da se Adamovi potomci unatoč svojoj baštini imaju razloga radovati “po našem Gospodinu Isusu Kristu, po kome smo sada postigli izmirenje” (r. 11).

Kako je takvo izmirenje moguće? Čin Isusa Krista individualni je čin. Njegova smrt može biti Božja žrtva za grijeh, ali kako ovaj individualni čin može druge izbaviti od grijeha? Kad su Pavlovi čitatelji postavili ovo pitanje, on njihovu pozornost odmah usmjerava na Adama i umeće usporedbu s Kristom. “Kao što po jednom čovjeku uđe grijeh u svijet a po grijehu smrt, tako smrt prijeđe na sve ljude jer svi sagriješise” (r. 12), “tako i pravednost Jednoga – svim ljudima na opravdanje, na život” (r. 18 – JB). Pavao iznosi teološku lekciju o tome kako je grijeh prešao s Adama na ljudski rod. On govori samo o stvarnosti u kojoj se čovjek nalazi: da je Adam sagriješio i da sav svijet leži u grijehu. Kako “grijehom jednoga [Adama] smrt zakraljeva”, tako će oni koji primaju milost i “dar pravednosti kraljevati u životu – po Jednome, Isusu Kristu” (r. 17– JB). Isto tako “kao što su neposluhom jednoga čovjeka mnogi postali grešnici, tako će i posluhom Jednoga mnogi postati pravednici” (r. 19 – JB). Pavao ponavlja ovu usporedbu u 1. Korinćanima 15,21,22: “Budući da je po čovjeku došla smrt, po Čovjeku dolazi i uskrsnuće mrtvih. Jer kao što u Adamu svi umiru, tako će u Kristu svi oživjeti.”

Ako čitamo Rimljanima 5,12-19 s namjerom da ustanovimo kako je grijeh prenesen preko Adama ili kako dobivamo pravednost po Isusu, nećemo nikamo stići. To i nije bila Pavlova namjera. Ali ako ovaj ulomak čitamo s namjerom da pokažemo kako je grijeh u ljudskom životu stvaran i da je spasenje u Isusu Kristu isto tako stvarno, doći ćemo do radosnog otkrića da je grijeh poraženi neprijatelj i da po Isusu Kristu možemo nadvladati problem grijeha u ljudskom životu.

Sve što iz Rimljanima 5,12-19 možemo reći jest da je grijeh počeo s Adamom. Grijeh je univerzalan u tome što su svi sagriješili. Grijeh dovodi do odvajanja Boga i čovječanstva. Zbog Adamova grijeha svi smo naslijedili tu odvojenost od Boga, i još više – sklonost prema grijehu, pogrešna shvaćanja, izopačen apetit, unižene moralne osobine kao i tjelesnu degeneraciju. Sklonost prema grijehu ili kušnja grijehom nije grijeh. Ni jedno ni drugo nije pobuna protiv Boga. Popuštanje grijehu i vršenje grešnih djela, a to je kršenje Božjeg zakona, otuđuje nas od Boga i čini krivima pred Njim. Mi smo odgovorni za svoje vlastite grijehe, ali, hvala Bogu, za te grijehe nam je ponuđen oprost i Bog nas prihvaća zato što milost vlada “po pravednosti ... za vječni život po našem Gospodinu Isusu Kristu” (r. 21).

C. Smrt, kazna za grijeh

Pravda i razum zahtijevaju da osobna pobuna protiv Boga i kršenje Njegove izražene volje budu kažnjeni. Grijeh ne može proći bez pravedne i potrebne kazne. Bog je upozorio Adama i Evu da će za prekršaj Njegove zapovijedi sigurno uslijediti kazna (Post 2,16.17). Cilj kazne nije popravlanje krivca ili sprečavanje novih prekršaja, premda u životu grešnika to tako može izgledati. Kaznu moramo razumjeti kao Božju srdžbu i pravdu.

1. Božja srdžba

Božja srdžba proistječe iz Njegove svetosti i pravednosti i Njegov je odgovor na odvratnost prema grijehu. Budući da je grijeh univerzalan, i Njegova je srdžba univerzalna. U biblijskom prikazu Božja srdžba nije toliko emocija ili gnjev koliko posljedica dubokog protivljenja Njegove svetosti zlu. Božansku srdžbu ne smijemo tumačiti ljudskim pojmovima kao što su zavist, osveta i zadovoljština. Božja srdžba je prirodna reakcija Božje svete ljubavi protiv grijeha. To je Božja snažna moralna reakcija na čovjekovu pobunu. Bez takve strašne srdžbe, koja se na kraju očitovala u tome što je dopustio da Njegov Sin umre na križu za grijehe svijeta, Bog ne bi mogao ostati Bogom. Najjasnija slika Božje srdžbe protiv grijeha vidi se u Božjem Janjetu na križu. Božja je ljubav natjerala Isusa na križ i Njegova se ljubav očituje u srdžbi prema grijehu.

Prema Pavlu, Božja srdžba ima dimenziju sadašnjosti i budućnosti. Danas Bog prepušta grešnike posljedicama njihovih grijeha i oni potpadaju pod silu i zagrļaj grijeha i na kraju smrti (Rim 1,18-22; 6,23). Nasuprot ovoj potpunoj čovjekovoj bespomoćnosti, Bog otkriva svoju milost i pravednost u Isusu Kristu i "Njega [Krista] koji je bio bez ikakva grijeha Bog učini mjesto nas grijehom, da mi u njemu postanemo pravednošću Božjom" (2 Kor 5,21). Zato je na križu "Božji gnjev prema grijehu, strašni izraz Njegovog nezadovoljstva zbog nepravde" ispunio "užasom dušu Njegovog Sina" (Čežnja vjekova, str. 647).

Buduća dimenzija Božje srdžbe je eshatološka i očitovat će se u posljednjem suđenju svemu što je povezano s grijehom (Rim 2,6-8; Otk 20,9).

2. Božja pravda

Božja pravda zahtijeva smrtnu kaznu predviđenu za neposlušnost (Post 2,17). Kakvo god značenje dali smrti, ona je posljedica grijeha. Ljudska se bića rađaju u stanju odvojenosti od Boga, izvora života. Zbog toga njihovo tijelo i um nemaju optimalni kapacitet koji je Bog za njih predvidio. Postoji prva smrt, posljedica Adamova grijeha, zajednička svima. Osim toga, postoji i druga smrt, koja znači kraj života grijeha. Biblija je naziva drugom smrću (Otk 20,6) koja je "plaća grijeha" (Rim 6,23). Druga je smrt vječna; njome će umrijeti svi nepokajani grešnici kad budu zauvijek uništeni (Mt 10,28; vidi Sud, III, IV; Čovjek, II. C. 3; Smrt, I. G. 1).

Ovu drugu smrt mi biramo. Rimljanima 6,23 pred nas jasno stavlja mogućnost izbora: plaću grijeha onima koji odbiju prihvatiti Isusa i dar vječnog života onima koji su Ga prihvatili.

D. Uništenje grijeha

Uništenje grijeha omogućeno je Isusovom smrću pomirenja; Njega "je Otac poslao ... kao Spasitelja svijeta" (1 Iv 4,14). Biblija je usredotočena na Božju otkupiteljsku aktivnost koja je kulminirala na Golgoti, gdje je Krist "umro u pravo vrijeme za nas bezbožnike" (Rim 5,6). Križ,

na kojem je prinesena najveća žrtva (Heb 9,26), pokazao je Božji način postupanja s grijehom. Tamo “za naše grijehе probodoše njega [Isusa], za opačine naše njega satriješe. Na njega pade kazna – radi našeg mira, njegove nas rane iscijeliše”. (Iz 53,5)

Središnja misao ovih i drugih ulomaka u kojima je riječ o Božjoj spasiteljskoj aktivnosti usmjerena je na Kristovu smrt za naše grijehе. Pavao kaže “da je Krist, suglasno Pismima, umro za naše grijehе” (1 Kor 15,3). Ivan piše: “A znate da se on pojavio da uzme grijehе.” (1 Iv 3,5) Petar dodaje: “On koji osobno u svom tijelu naše grijehе uznese na križ da mi, umrijevi svojim grijesima, živimo pravednosti.” (1 Pt 2,24) Isusova smrt bila je vrhunac cjelokupnog žrtvenog sustava Staroga zavjeta, vrhunska žrtva za grijehе čovječanstva (vidi Iv 1,29.36; Heb 9,28; 10,4). Pavao dodaje: “Njega koji je bio bez ikakva grijeha Bog učini mjesto nas grijehom, da mi u njemu postanemo pravednošću Božjom.” (2 Kor 5,21)

Na taj je način Isusova smrt na križu umjesto nas – umiranje bezgrešnoga za grijehе svijuu – skršila snagu zla i moć njezinog začetnika i omogućila otkupljenje svih nas.

Konačno uklanjanje grijeha iz svemira dogodit će se u budućnosti, u dan Gospodnji kad će “nebesa iščeznuti s velikom lomljivom, počela se u ognju rastopiti, a zemlja se sa svojim ostvarenjima neće više naći” (2 Pt 3,10). Konačno uništenje grijeha je eshatološki događaj, kad će Bog izvršiti presudu nad Sotonom i svim njegovim sljedbenicima, jer “njihova je sudbina u jezeru koje gori ognjem i sumporom. To je druga smrt” (Otk 21,8; vidi Krist, II. C-E; Milenij, I. C. 3).

VII. Povijesni pregled

A. Prva Crkva

Crkva nakon apostola nije odmah usustavila službeni nauk o grijehu. U gotovo svim slučajevima formuliranje doktrine razvilo se kao reakcija na ideje i stajališta suprotna jednostavnim izjavama Svetoga pisma. Na primjer, tek kad su gnosticici prikazali grijeh kao nužno zlo koje ima izvor u nečemu što je nezavisno od Boga i nadilazi čovjekovu vlast, Crkva je ustala protiv zablude govoreći da grijeh nije nužno zlo i da je došao na svijet činom slobodne volje naših praroditelja. Prva se Crkva zadovoljavala tvrdnjom da su svi ljudi grešnici, da je grijeh došao na naš svijet preko Adamove neposlušnosti, da je sveopći u tome što su svi sagriješili i da je Krist omogućio otkupljenje od grijeha.

Irenej (oko 115.–202.) je razlikovao “Božju sliku” od “sličnosti Bogu”. Prvo je smatrao darom uma koji prosuđuje, darom slobodne volje, koju je Adam sačuvao nakon pada u grijeh. Drugo je bio život Duha koji su ljudi izgubili nakon pada, ali je obnovljen milošću koja se očitovala u utjelovljenju. Bog je sišao do grešnih ljudskih bića da bi se ona mogla uspeti k Bogu. Slijedeći Platonovu teoriju o preegzistenciji, Origen (oko 185. – oko 254.) je smatrao da su duše ljudi sagriješile u prethodnom životu pa su zato na ovaj svijet došli u grešnom stanju. Utamničene u ljudskom tijelu, duše počinju hodočašće vraćanja Bogu kad prihvate Evanđelje kao proces spasenja i obnove.

U svojoj polemici s gnosticizmom, istočne i zapadne crkve različito su pristupale problemu grijeha. Na istoku su ljudi gledali optimističnije, držeći da pad u grijeh nije doveo do gubitka slobodne volje niti je pad prenio krivnju na buduće naraštaje. Premda su pri-

znawali da je grijeh izazvao gubitak čistoće, taj gubitak nije značio sklonost prema zlu. Zapadne su crkve imale pesimističnije gledište o ljudskoj naravi: svi su u Adamu sagriješili i naslijedili zle sklonosti.

B. Pelagije i Augustin

Kad su prvi put iznijeli svoja gledišta, Pelagije i Augustin pokazali su dvije vrste razumijevanja. Njihov utjecaj na kršćansku misao ostao je prisutan tijekom stoljeća.

1. Pelagije

Pelagije (oko 350.–425.), britanski redovnik, naučavao je u Rimu pred kraj svojeg života. Njegova je teologija proizlazila iz pretpostavke da ljudi, ako su stvarno ljudskog podrijetla, moraju imati slobodu da bi mogli odgovorno birati. Zbog toga je svaki čovjek rođen na ovaj svijet u istom stanju kao i Adam prije pada, nevin i slobodan od naslijeđenih ili izopačenih naklonosti. Zato su ljudska bića savršeno kadra poslušati Boga, kao što je to bio Adam kad ga je Bog stvorio. No, činjenica je da ljudi griješe. Pelagije je priznao ovu činjenicu, ali je nije objasnio na osnovi uračunavanja ili nasljeđivanja, već kao snagu loših primjera koje čovjek nastoji oponašati. Pojedinci su odgovorni samo za grijehe koje osobno i svjesno počine. Pelagije je smatrao da tjelesna smrt nije kazna za grijeh. Adam bi, sagriješio ili ne, na kraju umro. On je stvoren tjelesan pa je zbog toga bio smrtnan kao i svi njegovi potomci. Zato nekrštena novorođenčad ulazi u vječni život jer im nije potrebno čišćenje od prvotnog (istočnog) grijeha.

Sinod u Kartagi (418.) osudio je pelagijanizam.

2. Augustin

Augustin (354.–430.), biskup iz Hipona, veoma je mnogo pisao o grijehu. Odbacio je Pelagijevo naučavanje da su ljudska bića dužna težiti k savršenstvu. Tvrdio je da se savršenstvo ne može postići ljudskim naporima jer su ljudska bića kriva i odvratna Bogu, i nemaju snage – pa čak ni želje – da promijene svoju moralnu narav.

Augustin je naučavao da je Adam prije pada u grijeh posjedovao ograničenu slobodnu volju – sposobnost da slobodno izabere između dviju unaprijed određenih alternativa, dobra i zla. Kad je Adam odlučio sagriješiti, izgubio je sposobnost da se suzdrži od činjenja grijeha. Više nije imao slobodu izbora; mogao je samo odlučiti činiti zlo. Kad god je učinio zlo, učinio je to svojom voljom koja je sada bila tako potpuno izopačena da je težila samo za zlom.

Augustin je naučavao da je “prvotni grijeh” grijeh cijelog ljudskog roda, a ne samo Adamov. To je zato što su svi ljudi u Adamu bili “sjemenom prisutni”. Kad je Adam sagriješio, u njemu i s njim je sagriješio čitav ljudski rod. Svi su ljudi začeti u grijehu (Ps 51,7). Umnožavanje ljudi istodobno je umnožavanje i prvotnog grijeha. Spolne želje palih ljudskih bića u biti su zle i grešne.

Čovjek će neizbježno podleći strasti jer više nije slobodan da izabere moralnu čistoću ili djevičanstvo. Zbog toga se ljudska bića ne mogu spasiti svojim naporima ili zaslugama, već samo Božjom ljubavlju i milošću. Do obnove pojedinca može doći samo nadnaravnim djelovanjem Svetoga Duha. Grešnik nije u stanju ni surađivati u ovom djelu. Spasenje je potpuno Božji dar koji Bog daje u svojem suverenom milosrđu i predznanju.

C. Srednji vijek

Tijekom Srednjeg vijeka nastavljena je rasprava o grijehu. Posebno je važna bila pojava klasificiranja grijeha na smrtni i oprostive. Prvi su bili namjerno odvracanje od Boga uz jasni pristanak volje; značili su gubitak posvećujuće milosti i moralo ih se priznati svećeniku. Drugi nisu u potpunosti lišavali dušu posvećujuće milosti. Pokora – post, bičevanje, hodočašća i drugi oblici asketizma – smatrana je načinom da čovjek okaje učinjeno zlo i vlada strastima koje vode u grijeh. Budući da je pokora oduzimala puno vremena od svakidašnjih životnih poslova, nadomještena je “zamjenom” – često je to bilo plaćanje u novcu – što je bila prethodnica “oprosnica” koje su u najgrubljem obliku dopuštale ljudima da unaprijed plate kaznu za još nepočinjene grijeha.

1. Anselmo

Anselmo iz Canterburyja (1033.–1109.) definirao je istočni grijeh kao “odsutnost dobrote” koju treba imati svaka osoba. Slijedili su ga skolastici iz trinaestog stoljeća i dodali da u padu čovjek nije doživio potpuno izopačenje duhovne naravi, već je samo izgubio neke darove kao što su svetost, besmrtnost, mudrost i vladavina. Grijeh je, govorili su, beskrajna uvreda za Boga i zahtijeva beskrajno zadovoljenje.

2. Toma Akvinski

Toma Akvinski (1225.–1274.) razlikovao je “sliku” od “sličnosti”. Prema njemu, slika se sastoji uglavnom od čovjekove intelektualne naravi kojoj su svojstvene racionalnost, vrline i sposobnost za razumijevanje Boga i za ljubav prema Njemu. Prigodom pada Adam nije izgubio ovu sliku. “Sličnost” znači “nadnaravni dar milosti” koji se sastoji od ljubavi i poslušnosti Bogu. Ona je izgubljena padom u grijeh, a obnavlja se krštenjem.

Prema Akvinskome postoje dvije vrste grijeha: smrtni i oprostivi. Kad je ljudska duša toliko buntovna da se okreće od Boga, čini smrtni grijeh. No kad u duši dođe do poremećaja, ali ne i do odvracanja od Boga, onda je to oprostivi grijeh. Akvinski je razlikovao ova dva grijeha tvrdeći da je odbojnost prema Bogu u smrtnom grijehu slična smrti, a poremećaj u oprostivom grijehu sličan bolesti. Kod smrtnog grijeha gubi se načelo života; sam grijeh je ozbiljan voljni prekršaj kao što je otpad, ubojstvo i preljub. Ovi se grijesi mogu oprostiti samo sakramentom pokore, što uključuje priznanje, svećenikovo odrješenje, a može čak zahtijevati i plaćanje oprosna. U slučaju oprostivog grijeha šteta se može popraviti djelima molitve, posta i davanjem milostinje.

D. Reformacija

1. Martin Luther

Martin Luther (1483.–1546.) je naučavao da je Adam prije pada u grijeh bio sklon dobru. Nakon pada on i njegovi potomci postali su podložni grijehu. Ljudski rod je postao massa perditionis (hrpa propasti). Ljudska narav je grešna i puna požude. Svi su grijesi smrtni. S drugim je reformatorima nijekao razliku između smrtnih i oprostivih grijeha.

Premda grijeh uključuje vanjska djela i ponašanje kao što su preziranje Boga, nečistoća srca

i neposlušnost, to je prije svega nedostatak vjere. Nevjera, odvratanje od Boga bit je ljudskoga grijeha.

U svojim spisima o prvotnom grijehu Luther se usprotivio skolasticima koji su prihvatili neke Pelagijeve poglede; on opisuje prvotni grijeh kao pokvarenost cijele osobe, uključujući nižu prirodu (požudu) i više snage (razumijevanje i volju). Zbog toga osoba po prirodi niti voli Boga niti čezne za Njim, već se zadovoljava nalaženjem potpunog zadovoljstva za um i duh u onome što je stvoreno. Kao što je volja nemoćna da čini dobro, tako su ljudska bića nesposobna da se kako valja pripreme za primanje milosti. Zbog toga je ljudska volja u ropstvu i slobodna da čini samo zlo. Bez slobodne volje, ljudi za obraćenje u potpunosti ovise o milosti.

2. Jean Calvin

Jean Calvin (1509.–1564.) je smatrao da se ljudska narav nakon pada u grijeh temeljito promijenila tako da su ljudi u stanju činiti građansko, ali ne moralno dobro. To znači da ljudi mogu činiti dobro samo kako su ga definirala i odredila druga ljudska bića, ali ne onako kako to Bog traži. Pala ljudska bića ne mogu nadići svoje palo stanje.

Grijeh nije samo vršenje grešnih djela; to je i “naslijeđena izopačenost i pokvarenost”. Grijeh je okuženo stanje u kojem čovječanstvo živi nakon pada sve do danas. On je doveo do bijednog robovanja volje. Stoga je sve u ljudskim bićima izopačeno, uključujući razum, srce i volju. Čak su i dobra djela kršćana nesavršena, okaljana grijehom, jer su učinjena od strane zlih bića.

Budući da je ljudska volja mrtva u odnosu na bilo kakvo duhovno dobro, potrebno je Božje djelo da pobudi duhovnu voljnost u ljudskim bićima. Naglašavanje Božje svemoći dovelo je Calvina do formuliranja nauka o predestinaciji, prema kojem je Bog čak i prije pada ili stvaranja u svojem vječnom vijeću i mudrosti predodredio neka svoja stvorenja za spasenje, a druga za propast.

3. Ulrich Zwingli

Zwingli (1484.–1531.) je vjerovao u apsolutni autoritet Biblije i u religiji ili vjerskoj praksi nije dopuštao ništa što se nije moglo poduprijeti Svetim pismom. Prvi je grijeh smatrao moralnom bolešću, ali mu nije pridavao krivnju. Vjerovao je da je vjera bitna za spasenje i da je središte te vjere Kristova smrt. Premda je grijeh smatrao činom individualne pobune protiv Boga, prihvatio je bezuvjetnu predodređenost za spasenje, ali je naučavao da su samo oni koji su čuli i odbacili Evanđelje predodređeni za propast.

4. Anapabtistički reformatori

Osim glavnih reformatora kao što su bili Luther, Calvin i Zwingli, reformatorski pokret doveo je do pojave anabaptista čiji se utjecaj zadržao do danas. Oni su naučavali da je grijeh prekršaj Božjeg zakona i individualna pobuna protiv Božje volje. Zbog toga su tvrdili da je grijeh individualni, a ne zajednički čin. Stoga je oprost grijeha zasnovan na pokajanju i priznanju grijeha pojedinca Bogu, koje prati vjera u Isusovu žrtvu pomirenja. Zbog toga su se protivili krštavanju male djece tvrdeći da ona ne razumiju što je grijeh niti im je potreban oprost.

E. Postreformacija

1. Jakob Arminije

Jakob Arminije (1560.–1609.), nizozemski teolog, reagirao je na cjelokupni soteriološki sustav kalvinizma, posebice na njegov nauk o predestinaciji. Prema Arminiju, Adam je u svojem savršenom stanju bio sposoban za potpunu i dragovoljnu poslušnost Bogu. Zbog grijeha je izgubio svoju prvotnu pravednost i bio izložen bijedi i smrti. Ovu je slabost prenio na svoje potomke. Zato su ljudska bića bez Božje pomoći potpuno nesposobna da poslušaju Boga ili steknu vječni život. Pad je doveo do potpune izopačenosti. Međutim, od prvog tračka savjesti Bog svakom pojedincu daje “prethodnu milost”, poseban utjecaj Svetoga Duha koji obnavlja slobodan izbor i osposobljava slušatelja Evanđelja da dragovoljno odgovori na Kristov poziv.

Zle sklonosti i grešno stanje može se nazvati grijehom, ali one same po sebi ne uključuju krivnju ili kaznu. Urođene sklonosti prema zlu uzimaju se kao grijeh samo kad ih čovjek svjesno i dragovoljno primijeni i potvrdi osobnim, stvarnim grijehom, unatoč Božjoj milosti i snazi da postupi suprotno. Odgovornost za grijeh i vječni gubitak u potpunosti ovisi o čovjekovoj volji.

2. Tridentiski sabor

Sabor u Tridentu (1545.–1563.) smatrao je da je Adam izgubio posebno dodan dar pravednosti kao posljedicu grijeha. Sabor je također zaključio da je Adamov grijeh, više razmnožavanjem nego primjerom, oštetiо ljudski rod osim Marije. Premda sabor nije posebno ustvrdio što je to s Adama preneseno na ljudski rod, rečeno je da je ljudski rod primio narav bez pravednosti sa sklonošću prema grijehu. Sabor je smatrao da je u duhovnom životu slobodna volja oslabljena, ali ne i izgubljena. Sabor je također zapovjedio da se novorođena djeca krštavaju kako bi se očistila od okaljanosti koju su naslijedila od svojih roditelja.

F. Od sedamnaestog do devetnaestog stoljeća

1. Federalna teologija

Federalna teologija ima začetak u nizozemskom teologu Johannesu Cocceiusu (1603.–1669.). Prema njoj Adam nije bio samo prirodna glava ljudskog roda, već i njegov federalni predstavnik. Adamov grijeh je odmah prešao na sve njegove potomke. Westminsterško priznanje vjere (1647.) potvrdilo je ovo stajalište.

Federalna teologija smatra da je Adama Bog suvereno imenovao za predstavnika čitavog ljudskog roda. Božji savez s Adamom uključivao je sva ljudska bića. Pod uvjetom da bude poslušan, Bog se obvezao da će Adamu dati vječni život – a time i svim ljudskim bićima. Kazna za grijeh bila je izopačenost i smrt za Adama i sve njegove potomke. Svi se rađaju izopačeni jer su zajedno predstavljeni u Adamovom grijehu i krivnji. Ovo predstavničko zajedništvo korijen je urođene sklonosti prema grijehu svake osobe, federalni odnos koji svi potvrđuju svojim vlastitim grešnim djelima.

2. Posredno okrivljavanje

Posredno okrivljavanje tijesno je povezano s Josuom Placaeusom iz sedamnaestog stoljeća. Placaeus je naučavao da naša izopačena narav potječe od Adama i da je ona, a ne Adamova, osnova za osudu ljudskog roda. Sinod u Charetonu (1644.) odbacio je ovo stajalište. Placaeus je odgovorio da je prvotni grijeh bio više od naslijeđene izopačenosti, ali je njegovo prenošenje krivnje bilo posredno jer je slijedilo nakon stvarnih grijeha koje su počinila ljudska bića, rođena tjelesno i moralno izopačena. Tako je razlikovao neposredno od posrednog prenošenja krivnje i nijekao da je prijenos bio trenutačan.

3. John Wesley

John Wesley (1703.–1791.), utemeljitelj metodizma, tvrdio je da Bog ljudskim bićima daje prethodnu milost, iskru božanstva koja je Božji protuotrov za prvotni grijeh što ga definira kao izopačenu narav duše pred Bogom. Svojom sposobnošću samoodređenja, ljudska su bića u stanju izabrati između dobra i zla. Pa kad se navijesti Evandjelje, ljudska bića su u stanju na spasiteljsku vijest odgovoriti pozitivno ili je odbaciti.

Wesley je naučavao da je u postupanju s grijehom bitno i opravdanje i posvećenje. Opravdanje je Kristova javna objava da smo pravedni; posvećenje je obnova ljudske volje da može dragovoljno surađivati s Bogom. Nakon što prihvate spasenje ponuđeno u Kristu, ljudska bića mogu krenuti prema kršćanskom savršenstvu koje je prema Wesleyju bilo srž Evandjelja. Pod savršenstvom je podrazumijevao stanje u kojem ljubav prema Bogu i našim bližnjima vlada našom čudi, riječima i postupcima. Urođena i neizbježna prisutnost tjelesne nesavršenosti, koju svi ljudi nasljeđuju od palog Adama, onemogućava postizanje bezgrešne savršenosti tijela dok pri uskrsnuću ne nastupi konačna i potpuna preobrazba.

Wesley je razlikovao prave i nepravde grijeha. Pravi je grijeh poznat i dragovoljan, dok se nepravdi grijesi sastoje od zabluda, neznanja i slabosti u govoru ili ponašanju.

4. Teologija nove škole

Teologiju nove škole – tako nazvana zato što se usprotivila tradicionalnom kalvinističkom nauku o grijehu i predestinaciji – formulirao je Nathanael Taylor, teolog Nove Engleske u prvom dijelu devetnaestog stoljeća. Ova je škola odbacila federalnu teologiju i nijekala uračunavanje Adamova grijeha. Tvrdila je da neobnovljena ljudska bića mogu odgovoriti na Kristovu žrtvu ne čekajući da Sveti Duh učini prvi korak. Sredinom devetnaestog stoljeća ovo su mišljenje popularizirali propovjednici buđenja kao Charles G. Finney i Lyman Beecher.

5. Realistička škola

Filozofija ove škole bila je poluagustinska. Cvala je sredinom devetnaestog stoljeća. William G. T. Shedd, jedan od njezinih glavnih zagovornika, tvrdio je da je Bog svakome Adamovom potomku uračunao krivnju, opakost i kaznu smrti jer je ljudski rod u Adamu preko sjemena bio u nerazdijeljenom obliku. Ljudska narav je neindividualizirano jedinstvo koje je u cijelosti postojalo u Adamu. Kad je Adam sagriješio, nije sagriješio samo on, već i svaka osoba koja dolazi na svijet zbog tog neindividualiziranog jedinstva kakvo je bio Adam. Budući da su svi ljudi krivi zajedno s Adamom, naši praroditelji za svoj prvi čin nisu bili krivi više od njihovih

potomaka. Adamov grijeh nije naš jer nam je pripisan, a nama je pripisan zato jer je zapravo naš vlastiti. Prema realističkoj školi grijeh je počeo sa sebičnošću, pa je oholost bila majka svakog grijeha. Izopačenost je nasljedna i istovjetna s krivnjom. Posljedice grijeha su zla kao neprijateljstvo, mržnja i tvrdokornost.

G. Dvadeseto stoljeće

Od osamnaestog stoljeća nadalje pojavio se racionalizam koji je tradicionalni nauk o grijehu i kazni učinio upitnim. Neki kao Rousseau (1712.–1778.) smatrali su da se ljudi mogu prevariti, ali da ih se ne može zvesti. Za druge koji su odbacili doslovno tumačenje Postanka grijeh je postao odupiranje univerzalnom Bogu-svijesti (Schleiermacher, 1768.–1834.) i proizvod sebičnosti i neznanja (Ritschl, 1882.–1889.). No u dvadesetom stoljeću pojavila se neoortodoksnost, socijalno evanđelje i liberalne teologije, a svi su ti smjerovi isticali različita gledišta o grijehu.

1. Neoortodoksnost

Neoortodoksnost je naglašavala ozbiljnost ljudske otuđenosti od Boga, dok je istodobno zanemarivala posljedice pada i grijeha koje je naglašavala tradicionalna teologija. Proglašavajući svoju ovisnost o reformaciji i Bibliji, Karl Barth (1886.—1968.) je grijeh definirao kao “ništavost”, “protuslovlje Božjoj pozitivnoj volji i kršenje božanskog saveza”. Svaka osoba ponavlja priču iz Edena i postaje iskvarena i opaka. Ništa vezano uz čovjeka ne ostaje netaknuto grijehom: u ljudskom biću ne prebiva ništa dobro. U čovjekovoj naravi nema mjesta za Boga; stoga Duh mora uspostaviti točku dodira prije nego što ljudska bića mogu povjerovati.

Emil Brunner (1889.–1966.) tvrdio je da je pojam prvotnog (istočnog) grijeha potpuno stran biblijskoj misli. Smatrao je da svaka osoba individualno griješi i da u njoj samoj postoji sposobnost da shvati i odgovori na Evanđelje; inače ne bi imalo svrhe propovijedati.

Reinhold Niebuhr (1892.–1971.) smatrao je da se ljudi nalaze u paradoksalnom odnosu slobode i konačnosti, slobodni, a vezani. Zbog toga doživljavaju zabrinutost – unutarnji preduvjet za grijeh. Niebuhr se odrekao augustinskog shvaćanja prvotnog grijeha, ali je osporavao liberalno gledište prema kojemu je grijeh slabost. Prema njemu, prvotni grijeh se ne nasljeđuje; to je životna činjenica. Niebuhr je naglašavao da je korijen grijeha u stalnim pokušajima da potvrdimo svoju nezavisnost i budemo kao Bog.

2. Socijalno evanđelje

Promicatelji socijalnog evanđelja na drugačije su načine odbacili tradicionalno gledište o grijehu. Ritschel grijeh smatra individualnim djelima koja proistječu iz neznanja ili propusta da shvatimo etičke vrijednosti i tragamo za onim što je drugorazredno. Premda je Krist otkrio opravdanje, ono postaje djelotvorno samo u izmirenju koje je čovjekovo djelo. Drugi zagovornici socijalnog evanđelja nalaze korijen grijeha u ekonomskom izrabljivanju i klasnom ugnjetavanju.

3. Teologija oslobođenja

Teologija oslobođenja definira grijeh kao ugnjetavanje, izrabljivanje i društvenu nepravdu. Grijeh oholosti dehumanizira ljude i čini da postaju pohlepni. On je više društvene nego indi-

vidualne naravi. Grijeh ne bi trebalo prvenstveno razumjeti kao religijski pojam, već kao izraz društvenog, političkog i ekonomskog ugnjetavanja siromašnih. To je izrabljivanje siromašnih od strane bogatih, onih koji nemaju od strane onih koji imaju. Grijeh obuhvaća ne samo društvenu nepravdu, već i nasilje nad okolišem. Zbog toga se grijeh prenosi izopačenom mrežom institucija, odnosa, stajališta i društvenom sebičnošću, posebno sebičnošću zajednice.

H. Adventističko razumijevanje

Dvadeset stoljeća nakon Isusove smrti na križu za grijeh ljudskog roda, povijest nauka o grijehu poprimila je mnogo oblika – od potpunog nijekanja stvarnosti grijeha do ravnodušnosti prema njegovoj izopačenosti i smrtonosnom zagrllaju. Između ovih krajnosti nalazimo veliku raznolikost naučavanja od doslovnih biblijskih gledišta do mješavine filozofskih nagađanja i socijalnih preokupacija.

Imajući u vidu ovo stanje, okrećemo se adventističkom nauku o grijehu. Još i prije nego što su se službeno organizirali 1860-ih, adventisti sedmoga dana ozbiljno su se pozabavili problemom grijeha. Većina njih bili su mileriti koji su očekivali da će se Isus vratiti oko 1844. U očekivanju ovog događaja za adventiste je bila karakteristična moralna i duhovna priprema u smislu poslušnosti Božjem zakonu. Kad se Isus 1844. nije vratio, jedna skupina je nastavila s proučavanjem Božje riječi, otkrila istine o suboti i Svetištu i poslije službeno uzela ime adventisti sedmoga dana. Otkriće istina kao što su subota i predadventni sud koji je počeo 1844. godine, kao i daljnje objavljivanje blizine Kristovog drugog dolaska, potaknula je prve adventiste na pripremu za ovaj povijesni vrhunac. Dok su ovaj duh spremnosti iskazivali u praktičnom pristupanju problemu grijeha i životu poslušnosti Dekalogu, njihovi metodistički korijeni i te kako su živim održavali zanimanje za savršenstvo.

Adventističko razumijevanje grijeha ima svoj korijen u biblijskom konceptu velike borbe, kozmičkom sukobu u koji su uključene nadljudske sile dobra i zla. Sukob je počeo Luciferovom pobunom na Nebu, koja je dovela do njegova izbacivanja s Neba zajedno s trećinom anđela koji su mu se pridružili (Iz 14,12-14; Otk 12,3-9). Središnja točka sukoba je Božji karakter: Je li Bog ljubav ili tiranin koji svoja stvorenja prisiljava na odanost? Izbacivanjem Sotone s Neba sukob se preselio na Zemlju i otad je postao dijelom naše povijesti. Adventisti vjeruju da je Isusov križ omogućio ne samo spasenje, već i Božju pobjedu nad Sotonom. Grijeh i Sotona i njihovi sljedbenici na kraju će biti uklonjeni iz ovog svemira kad će po svršetku milenija doći kraj velikoj borbi. (Vidi Velika borba, V. D. 1-3.)

Adventističko razumijevanje grijeha, njegova podrijetla i načina na koji je Bog odlučio s njim postupiti, najbolje je opisano u spisima Ellen G. White. Njezino je razumijevanje prikazano u prvih nekoliko poglavlja knjige Patrijarsi i proroci. Čitav ovaj dio iznosi biblijske podatke o grijehu i adventističko razumijevanje biblijskog pojma grijeha. Ovo se izlaganje može svrstati u devet glavnih teza: (1) Bog je ljubav i On od svojih stvorenja očekuje da Ga kao takvog priznaju i da Mu iz ljubavi iskazuju odanost. (2) Lucifer, vrhovnik anđela, pokušao je oholim postupcima i prijevarom zadobiti štovanje koje pripada samo Stvoritelju. (3) Posljedica je bila razbijanje savršenog sklada koji je postojao na Nebu pa su Lucifer i njegovi sljedbenici bili odande zbačeni. Grijeh je otpočeo s Luciferom. (4) Nakon stvaranja ovog svijeta Bog je Adama i Evu, stvorene na Njegovu sliku, postavio za upravitelje stvorenoga svijeta s tim da njihova

prisna zajednica s Bogom ovisi o njihovoj poslušnosti Božjoj otkrivenoj volji. (5) Izloženi snazi Sotonine kušnje, Adam i Eva pobunili su se protiv Boga i proglasili svoju neovisnost. (6) Tako je počeo grijeh sa svim svojim posljedicama, uključujući izopačenost i smrt. (7) Bog je odmah objavio plan, koji je načinio davno prije postavljanja temelja Zemlji, da će Njegov Sin otkupiti pali ljudski rod prinošenjem sebe na žrtvu kao otkup za grijeh. (8) Oni koji prihvate Sina, primit će oprost i vječni život. (9) Bog će nakon milenija konačno ukloniti grijeh na eshatološkom sudu vezanom uz Isusov povratak i uspostaviti nova nebesa i novu zemlju.

Ovo su glavna naučavanja koja izgrađuju adventističko razumijevanje grijeha. Adventisti ne ističu misao o prvom grijehu u smislu da "osobna, individualna moralna krivnja prijanja uz Adamove potomke zbog njegova grijeha. Namjesto toga ističu da je njegov grijeh doveo do otuđenosti od Boga u kojoj se rađa svako ljudsko biće. Ova otuđenost uključuje naslijeđenu sklonost da počinimo grijeh." (Neufeld 1351)

Godine 1888. bitno se pojašnjava adventističko razumijevanje grijeha i pravednosti. Dotad se u adventističkim knjigama i časopisima malo raspravljalo o pravednosti po vjeri. Naglašavana je poslušnost Zakonu i to u tolikoj mjeri da, kad su E. J. Waggoner i A. T. Jones na svjetskom zasjedanju Crkve u Minneapolisu 1888. ustrajavali na doktrini o pravednosti samo po vjeri, taj nauk mnogi, uključujući crkveno vodstvo, isprva nisu htjeli prihvatiti.

Među adventistima se ova doktrina u prošlosti uglavnom bavila predmetom savršenstva. Usmjerenost na savršenstvo proistekla je iz najranijeg adventističkog poistovjećivanja sa 144.000 iz Otkrivenja 14,1 i 7,4 – posebnom skupinom za koju je rečeno da je bez nedostatka i mane. Ovo je, u kombinaciji s novozavjetnim eshatološkim ciljem da će Bog pri kraju vremena imati Crkvu "bez ljage, bez bore, bez ičega tomu slična" (Ef 5,27), navelo neke adventiste da zastupaju savršenstvo ovdje na Zemlji. Drugi se s tim nisu složili pa su tvrdili da je bezgrešno savršenstvo moguće samo kao dar Božje milosti koji će u vrijeme drugog dolaska primiti oni koji Mu ostanu vjerni. Međutim, to ne znači da adventisti smatraju kako pobjeda nad grijehom nije moguća u sadašnjem životu. Njihovo je stajalište jednako kao i apostola Ivana: "Dječice moja, ovo vam pišem da ne počinite grijeha. Ali ako tko i poćini grijeh, imamo zagovornika kod Oca: Isusa Krista, pravednika. On je žrtva pomirnice za naše grijehe; ne samo za naše grijehe nego za grijehe svega svijeta." (1 Iv 2,1.2)

Adventističko uvjerenje u konačni Božji trijumf u eshatološkom uništenju grijeha izraženo je ovim snažnim riječima: "Veliki je sukob završen. Grijeha i grešnika više nema. Cijeli je svemir čist. Bilo neizmjerne svemira kuca istim otkucajem sklada i radosti. Od Njega koji je sve stvorio teče život, svjetlost i radost kroz prostranstva beskrajnog svemira. Od najmanjeg atoma do najvećeg svijeta, sve, živo i neživo, u svojoj nepomućenoj ljepoti i savršenoj radosti objavljuje da je Bog ljubav." (Velika borba, str. 583)

VIII. Implikacije za kršćanski život

Doktrina o grijehu važno je biblijsko naučavanje. Bez pravilnog razumijevanja njegove naravi i odgovarajuće svijesti o njegovoj ozbiljnosti ne možemo cjelovito i duboko spoznati Božju narav ili narav ljudskog roda i njegovu budućnost. Također ne možemo razumjeti složenost života i njegovog okoliša.

A. Božja narav

Doktrina o grijehu otkriva nam Božju narav. Ona pokazuje da Bog nije osvetoljubiv tiranin ni samovoljni diktator u svemiru koji od svojih stvorenja zahtijeva apsolutnu poslušnost. Ako nas ičemu uči, podrijetlo grijeha pokazuje da je Bog odlučio svojim stvorenjima povjeriti moć izbora i da je s ljudima podijelio dio svoje stvaralačke sile. Osim toga, doktrina o grijehu uči nas da je Bog ljubav i pravda. Premda je Njegova pravda zahtijevala da Adam i Eva budu odmah uništeni zato što su u svijet unijeli okaljanost grijehom, Božja ljubav se umiješala i zadovoljila zahtjeve Njegove pravde u skladu s planom koji je učinio za slučaj pojave grijeha. Grijeh nam otkriva: "Da, Bog je tako ljubio svijet da je dao svoga jedinorođenog Sina da ne pogine ni jedan koji u nj vjeruje, već da ima život vječni." (Iv 3,16)

B. Čovjekova narav i dostojanstvo

Doktrina o grijehu pokazuje da čovjek nije evoluirao iz nižeg stupnja u viši, kako to tvrdi evolucija. Namjesto toga ona naučava da smo stvoreni na Božju sliku, Njemu slični, malo manji od anđela. Bog nas je obdario jedinstvenim dostojanstvom i povjerio nam vladanje nad ovom Zemljom. Misao o slici i sličnosti potvrđuje da je Bog s nama podijelio dio samoga sebe i obdario nas sposobnošću maštanja, razumom i stvaralaštvom.

C. Veličina Božje ljubavi

Doktrina o grijehu utječe na naše razumijevanje veličine i bogatstva Božje ljubavi. Ne samo što nas je ljubio i omogućio nam spasenje, već je učinio da možemo s drugima dijeliti ljubav. Nema sumnje da je stvaranje i funkcioniranje idealne ljudske obitelji jedan od Božjih veličanstvenih darova koji možemo razumjeti samo kad upoznamo i vidimo alternative u razornoj naravi grijeha. Osim toga, funkcioniranje kršćanskog zajedništva bez obzira na elemente razdvajanja kao što su rasa, boja kože, etničko podrijetlo i jezik, moguće je samo zahvaljujući Božjoj otkupiteljskoj ljubavi. Ako nje nema, ostaje samo kaos grijeha.

D. Svladavanje kušnji

Doktrina o grijehu uči nas stvarnosti i snazi kušnji. Ne samo u Edenskom vrtu, već i u vlastitom životu i borbi mi se nastavljamo susretati s kušačem s njegovim domišljatostima i opasnoj prepredenosti. No povijest grijeha pokazuje da ne moramo biti žrtve kušnji: zahvaljujući milosti dobrog Boga, možemo postati pobjednici.

E. Moralna odgovornost

Doktrina o grijehu jasno pokazuje da čovjek ne može živjeti u ravnodušnosti. Grijeh moramo nazvati njegovim pravim imenom i povući moralnu granicu između zla i dobra. Zato nas vanjski moralni zakon i unutarnji zakon savjesti podsjećaju da nismo i ne možemo biti kao Bog. Mi nismo životinje koje nisu odgovorne za svoje postupke. Budući da smo zajednica ljudskih bića, opredjelujemo se za zajedničke vrijednosti, a one nešto znače samo ako im je cilj Božja slava.

F. Značenje i svrha života

Doktrina o grijehu isto tako pokazuje da povijest ima značenje i svrhu. Razumijevanje grijeha pokazuje da je u povijesti, "kada dođe punina vremena" (Gal 4,4), Isus riješio problem grijeha i da će se On, kad ponovno dođe vrijeme, vratiti da uništi grijeh i uspostavi Božje kraljevstvo pravednosti. Tako nas kršćanska eshatologija uvjerava da će grijeh na kraju biti uništen.

No proučavanje grijeha otkriva i narav Božje ljubavi i zajedništva. Ona se očitovala u prvom Božjem činu nakon što je Adam sagriješio, kad ga je Bog pošao tražiti u želji da uspostavi prisno zajedništvo.

IX. Literatura

- Berkhof, L. *Systematic Theology*. Grand Rapids, Eerdmans, 1941.
- Berkhof, L. *The History of Christian Doctrines*. Grand Rapids, Eerdmans, 1971.
- Berkouwer, Geoffrey W. i drugi, urednici. *International Standard Bible Encyclopedia*. Grand Rapids, Eerdmans, 1979.
- Brunner, Emil. *Man in Revolt: A Christian Anthropology*. Prijevod Olive Wyon. Philadelphia, Westminster, 1947.
- Evangelical Dictionary of Bible Theology*. Urednik Walter A. Elwell. Grand Rapids, Baker, 1990.
- Guthrie, Donald. *New Testament Theology*. Downers Grove, Ill., InterVarsity, 1981.
- Kittel, G. i G. Friedrich, urednici. *Theological Dictionary of the New Testament*. 9 svezaka. Grand Rapids, Eerdmans, 1964.-1974.
- Ladd, George E. A. *Theology of the New Testament*. Grand Rapids, Eerdmans, 1974.
- The New International Dictionary of the Bible*. Urednik Merrill C. Tenney. Grand Rapids, Zondervan, 1963.
- Neufeld, Don F., urednik. *The Seventh-day Adventist Encyclopedia*. Washington, D.C., Review and Herald, 1976.
- Neibuhr, Reinhold. *The Nature and Destiny of Man*. 2 sveska. New York, Charles Scribner's Sons, 1964.
- Schaff, Phillip. *The Nicene and Post-Nicene Fathers*. Prva serija, 14 svezaka. Grand Rapids, Eerdmans, 1971.
- "Sin." *Interpreter's Dictionary of the Bible*. Nashville, Abingdon Press, 1962.
- Strong, Augustus H. *Systematic Theology*. 3 sveska. Valley Forge, Pa., Judson, 1961.
- Whidden II, Whoodrow W. *The Soteriology of Ellen G. White*. Doktorska disertacija. Drew University, 1989.
- Wilson, William. *New Wilson's Old Testament Word Studies*. Grand Rapids, Kregel Publications, 1987.
- Zachrisson, Edwin Harry. *Seventh-day Adventists and Original Sin: A Study of Early Development of the Seventh-day Adventist Understanding of the Effect of Adam's Sin on His Posterity*. Doktorska disertacija, Andrews University, 1984.

SUMMARY

Sin

Nowhere in the annals of literature is the problem of sin so seriously dealt with as in the Bible. Its opening pages portray graphically the entrance of sin into human history, and its closing pages victoriously proclaim the eradication of sin from the universe. Between is depicted the continual human struggle with sin and God's promise and provision for redemption from sin. God's relationship with humanity, focused on the eradication of sin and the reconciliation of forgiven humanity with Himself, is one of the great themes of the Scriptures. Paul expresses this theme as well as any: "For our sake he [God] made him [Christ] to be sin who knew no sin, so that in him we might become the righteousness of God" (2 Cor. 5:21).

Contemporary culture dismisses sin as a preoccupation of the gullible few who take the Bible seriously. Sin may be seen as a behavioral problem with no relevance to either God or any divine norm for human life, or it may be acknowledged as moral imperfection but attributed to human developmental deficiency or a sudden outburst of emotional imbalance or biological drive. However, the Bible portrays sin for what it is: that which has come in between the Creator and the human and brought about a gulf between God and the human race. The gulf is so vast and unbridgeable by human means that God had to send His Son Jesus (John 3:16) "to be sin" for us so that "in Christ God was reconciling the world to himself, not counting their trespasses against them" (2 Cor. 5:21,19).

How is sin defined? What makes it so serious in divine-human relations? What is its origin? Where lies its power? These and other related questions form the scope of this article, approaching the problem of sin from the perspective of the Bible and Christian history.

Izvornik: John M. Fowler. „Sin.“ U *Handbook of Seventh-day Adventist Theology*. Urednik, Raoul Dederen. Hagerstown, MD.: Review and Herald, 2000. Str. 233-270.

Key words: *Image-of-God; Sin; Consequences-of-Sin*

Prijevod: *Milan Šušljic*

